

Iz arhiva.

Povest.

Spisal Fr. Gestrin.

pozdravljeni mi starega gradú otemneli zidovi!
Čez lepo vrsto dolgih let vas gleda zopet okó, in srce
mi utriplje o tem pogledu. — Viharji časa so hrumeli nad
vami, viharji časa so besneli tudi nad mojo glavo. — A
zdaj vas gledam znova, in v duši se mi budé spomini.

Pozdravljeni mi temni zidovi, pozdravljeni spomini!

I.

Prišel je póbič lep in mlad.
Národna pesem.

Ako se že z lepoto ni mogel ponašati grad Kot, ponašal se je
tem lože s svojo starostjo.

Globoko med dvema hriboma se je stiskalo veliko sivo po-
slopje. V ozadji in po obeh stranéh je je objemalo temno boróvje
bolj in bolj stiskajočih se hribov, le v ospredji, obrnjenem na južno
stran, razširjala se je dolinica, po kateri se je med starodavnimi lipami
vila precèj široka cesta do njega.

Vštric s cesto je tekleno móten potok Studena in gonil malo
pred svojim izstopom iz te sotéske lésno žago in grajski málin.

Od tod se je videl precèj visok stolp, katerega so nekdANJI po-
sestniki Kota pritisnili morda samí ne vedóč čemu, na zahodno plat
gradú. Nizka okenca stolpova so bila gostó omrežena, kakor bi ho-
tela v gledalci vzbujati zavest, da se za njimi skrivajo strašne ječe,
v katerih so svoje dni stokali in ginili ubogi tlačánje. A temu ni bilo
takó, kajti le nedolžne žitne shrambe so bile naméščene za temi takó
skrbno prepreženimi ókni.

Ali tudi vse ostalo poslopje je bilo tako, da je v človeku vzbujalo prej strah nego veselje.

Pred vhodom v grad se je razprostirala majhna terasa, katero je pásala krušeča se kamenita ograja. Na nji je stalo nekaj plitčevih od lišajnika ormenelih váz.

Nad vhodom, katerega so stražile težke hrastove duri z velikan-skima, slikovito zavitima kljukama, visel je kamenit grb Bog védi katerih gospodarjev grajskih takó sumnjivo, da bi tujec gledajoč nánj jedva se drznil prestopiti prag.

Okna grajska so bila primerno velika, a globoko potisnjena, da se je videla debelost temnega semtertjã z mahom obraslega zidovja.

Pod teraso se je razprostiral park. Pisane gredíce, z belim peskom posute steze, novodóbnne klopice pod košatimi lipami so bile v nekako čudnem nasprotji s starim poslopjem in s temno, tožno okolico njegovo.

Istotako se tudi nič kaj ni ujemal lepó obdelani vrt, ki se je za gradom, ali bolje za grajskimi gospodarskimi poslopji razprostiral prav do tjã, kjer se je stikalo podnožje obeh hribov.

Menim, da cenjeni čitatelj (in ako bode kdãj ljubeznive čitateljice lépo okó čitalo te vrstice, tudi ona) nekoliko pozná zdaj grad Kot; tekom povesti seznanil se bode lahko ž njim bolje.

Hiteti nam je, da se spoznamo s stanovniki tega bivališča.

Že malo izhojena in izvožena pot, ki je vodila do gradu, pričala je, da ali stanuje v gradu malo bitij, ali pa da so vsi prebivalci tožni samotárji, ki se bojé svetá in njegovih zapeljivostij.

V istini je prebivalo malo pred začetkom naše povesti v Kotu razven švepavega hlapca in stare dékle le troje duš. Bili so to oskrbnik Ivan Sirec, njegova soproga in njiju hči Anica.

Gospodar namreč, ki je podedoval ta grad, najbližnji dedič nekemu daljnemu sorodniku, prebil je le jedenkrat in še takrat samó štirinajst dnij s svojo soprogo tukaj, potem se je odpeljal zopet na Dunaj, kjer mu je bilo pri ministerstvu vážno mesto. Grad pa je izročil popolnoma oskrbniku, ki se je koncem vsakega leta peljal v stólico, da položí gospodu svojemu ne baš velike račune.

Ivan Sirec je bil mož kakih šestdesetih let. Površen opazovalec bi mu jih gotovo ne bil prisojal toli, kajti življenje na deželi in lov (bil je Sirec vse svoje žive dni strasten lovec) utrdila sta ga takó, da se niso poznávali na njem prežitih dolgih let sledovi. Le precèj siva brada, ki je obkróžala njega podolgovato resno obličje in precejšnja pléša na glavi sta razodevali, da je mož že živel nad pol stoletja.

I*

Dobrih deset let mlajša soproga Sirčeva je bila majhna, okrogla ženska, in ako bi ju bralec slučajno videl stati skupaj, verjel bi skoro nemškemu modrijanu, ki je učil polarizacijo ljubezni. On visok in prejšuh nego debel, ona majhna in precēj široka, on resen, ona vesela. Smešno je bilo gledati, ko je časih hoteč mu postreči tekala okrog njega, kakor teka marna mravlja okoli velike bilke ne vedoč, kje bi se je prijala, da bi jo zvelkla v mravljišče.

Tretji prebivalec v Kotu je bila sedemnajstletna hči oskrbnikova, Anica. Resni, s črnimi kodri obrobljeni obrazi njen ne bi na prvi pogled napravil na nikogar posebnega vtiska. Ali ako je človek tej nizki, drobni stvarci bliže pogledal v nje velike, sanjave oči, bilo mu je zdajci, kakor bi mu vsa kri plala k srcu, in pritrditi si je moral, da je Anica res neobično lepa.

Táko je bilo prebivalstvo Kota pred začetkom naše povesti. Takrat pa, ko se pričenjajo dogodki povesti naše, pomnožilo se je še za jedno osebo. Bil je to oskrbnikov sin Pavel.

Dovršil je baš pravniške studije in se pripeljal pred tednom dnij z Dunaja domóv, da se v Kotu pripravi za drugi državni izpit.

Bil je visok, plavolas mladenič veselega obraza in veselega srca, pravo nasprotje sestre svoje. Nekako nerad se je ločil od živega Dunaja in njegovih veselih družeb ter prišel, kakor se je izražal, samotárit in za svoje dijaške pregrehe se pokorít v Kot.

Vender samotáril tudi tu ni.

Vsak dan skoro je drdrala starodavna, ogromna kočija izpred gradú po lipovem drevoredu in zavila pred málinom proti vzhodu, kjer je dobre pol ure od gradú stal trg Lesnice. Tamkaj je preživel v veseli družbi marsikateri večer in marsikateri nedeljski popółudan.

Tudi danes se je menda namenil v trg, kajti baš je šla Anica s terase, kjer je sedela z očetom in bratom, naročat švépavemu Šimnu, naj zapreže.

»V tem, da se vrneva, pripravite sobo!« naročal je Pavel svojemu očetu.

»Menda je že vse pripravljeno; mati in deklè vsaj sta se sukali dopółudne gôri,« odvrnil je oče.

»Tem bolje! — A treba bode iti. Vlák pride ob štirih in Lovro bi se mi lahko izgubil, ako bi me ne našel na kolodvoru,« dejal je mladenič ter vstal izza okrogle, kamenite, po sredi razpočene mize.

Tačas je že tudi priropotala stara kočija izza ógla in obstala pred teraso.

»Dolgo se mi ne mudita!« naročal je Sirec sínu, stopajočemu v voz.

»Do večerje bodeva domá.«

Voz je odrdral skozi park in kmalu izginil za njegovim gostim grmičjem.

Kresnikovo solnce se je že pomikalo za zahodni grič in s poslednjimi žarki obsevalo mirno dolinico. Po gostem drevoredu je légal prijeten sómrak.

Pavel Sirec se je naslonil v kočiji in žalostna čustva so mu objemala dušo. Nikdar v prejšnjih letih mu ni bil pot v Lesnice takó težak, kakor zdaj. —

Nad kočijo so šumele lipe.

Pred málinom je stal stari Ureh in ponižno snel z glave pòlhovko, katero je nosil o najhujši vročini in v največjem mrazu.

Pavel ga skoro opazil ni.

Ureh pa je gledal za njim, dokler se ni skril voz za ovinkom, majal z glavo in mrmral:

»Kakó to rase, kakó to rase! Kakor konôplja! Včeraj je bilo še, ko se je otročè vozilo tu-le na žagi, in danes je gospod! Kakó to rase!«

Ko je voz zabil, zastrl je drugi grič popolnoma solnčne žarke. Le na oddaljenih gorah, ki so obrobljale prostrano ravnino, videl se je še solnčni sév.

Pisana raván in slikovito gorovje v ozadji je vplivalo na Pavla, da se je vzdramil iz sanj, v katere ga je kolikor toliko tudi zatopila tožna jednakomernost po poti od gradú do málina.

Pogledal je na uro.

»Požèni, Šimen, da ne zamudiva!«

Res je bila že ura štiri, ko sta se peljala mimo prvih hiš lesniškega trga.

Lesnice so bile trg, kakor so obični trgi po Slovenskem. Razlikovale so se le s tem, da je bil ondu sédež politiskemu oblastvu in okrajnemu sodišču, da je vozila skozi železnica, in da so vzdržavali Lesničanje poleg čitalnice tudi — kazino.

Jedva je obstala kočija pred kolodvorom, skočil je že Pavel iz nje in hitel na kolodvorski prag, kjer je stal s smehljajočim se obrazom in razprostrtima rokama doktor Lovro Kodràn.

»Menil sem že, da nisi dobil mojega lista, ker te nisem izstopivši našel tu,« dejal je po prvem pozdravu doktor,

»O, dobil! Evo!« pokazal je Pavel Šimnu na dva kovčega, stoječa poleg prišleca.

»Dobil sem pismo že včeraj in menil, da sem se še za časa odpravil z dómi. A kaj hočeš, s táko Noejevo ladjo — pokazal je kočijo — mora se zamuditi, ko bi človek ne hotel. In naše ceste tudi niso dunajski »Ring«.

Doktor se je nasméhnul.

Šimen je naložil tačas kovčega kočiji na visoki kozel, in Pavel mu je ukazal, naj vozi domóv.

»Midva, doktore, oglasiva pa se prej malo pri župánovih, potem greva péš do dóma. Daleč ni baš, in ti si se menda tudi že dosti navozil z Dunaja do sém.«

»Radi mene dobro, ali pomisli — « in pri tem je pogledal Kodrán zaprašeno svojo obleko.

»No, no, ženil se menda ne bodeš tu,« tolažil ga je smehljaje se Pavel, »Sicer pa bodi brez skrbi! Ljudje te bodo res zijali, saj véš, kakó je na kmetih, premerili te bodo vsega od nog do glave, a da si imel zaprašeno obleko in ne popolnoma svetle obutvi, na vero, ne bode opazil nihče! — Župánovih hčerâ tudi navadno ni ob tem času v gostilniški sobi. In ko bi tudi bile, kaj tega nama mari!«

Doktor je bil menda potolažen, kati prijel se je prijatelja svojega pod pázduho in korakala sta v trg.

Oprósti se mi, ker že takó dolgo mučim bralcev radovednost! — V tem, ko doktor pripoveduje svojemu prijatelju dunajske novice zadnjega tedna, nudi se nama prilika, da se поблиže seznaniva ž njim.

Lovro Kodrán je bil lep in — kar je glavno — neoženjen. Inteligentni obraz tridesetletnega možâ je obrobljala gosta, temnorjava brada. Nad zláto okovanimi naóčniki se je bókalo visoko čelo, na katero so se izpod nekoliko na téme potisnjenega klobuka krožili temnorjavi, malo dolgi lasje. Hoja njegova in v obče vse gibanje njegovo je bilo odločno in vender toli gracijozno, da bi mu najstrožja dama ne mogla ničesar očitati. Najmenj pa bi kdo po vsi njegovi zunanosti mogel soditi, da je bil doktor Lovro Kodrán trdih kmetskih roditeljev sin.

In vender je bilo takó.

Rojstvena kočja mu je stala v jednom najdivnejših krajev divne naše domovine slovenske. Bistra Sava je zrla prva njegovo otroško lice, in z večnim snegom ovenčano goróvje je čulo mladostne njegove vzklike.

A brezskrbno mladostno življenje ni trajala dolgo.

Zgodilo se mu je, kakor že mnogokomu nas. Ko je dopasel krave in dobil svínjko na vaškem pašniku, moral se je posloviti od dóma ter oditi v mesto — v šolo.

Tu so mu pojili mladega duhá tuji učitelji v tujem jeziku s tujim znanstvom.

Roditelja njegova sta bila imovita in dala bi vse svoje imetje, da bi le kdàj videla jedinca svojega pred oltarjem.

Godilo se torej Kodránu v mestu ni slabo.

Ko pa je dokončal srednješolske svoje nauke in o tisti priliki se izjavil, da „neče dobro“, da ne more biti »gospod«, usehnili so viri očetove podpore. Mati namreč je bolehalá še tedaj, ko je sin bival domá, in za njegovih srednješolskih studij tudi umrla.

Brez slovesa je odšel v cesarsko stólico in se ondu posvetil modroslovnim naukom.

Kakó živí in životári ubožen slovenski velikošolec daleč od dóma na tuji zemlji, kakó se borí za svoj obstanek, kakó snuje najlepše načrte in jih zopet podira, kakó upa in obupava, bilo je že tolikokrat opisovano in opisano, da se mi ne zdí potrebno vsega ponavljati.

Čemu tudi taki spomini? Večina izmed nas jih pozna iz samo-svoje izkušnje, kdor jih ne — vesel bodi!

Dovršivšemu vseučiliške nauke se je ponudila prilika, da gré za odgojitelja k neki plemeniteški obitelji na ogrsko-avstrijski meji. Z veseljem se je odpravil tja, nadejajoč se, da se mu je s tem odprla življenja lepša stran in končalo obupno dozdanje borjenje za obstanek.

A bridko se je varal.

Prebivši jedva polovico leta na novem svojem mestu želel si je zopet stráni. Da bi se uklanjal puhli napetosti oholih plemičev in poleg tega moral slednji dan pò stokrat in stokrat — res da skrito za lepozvenéčimi frazami — slišati, da je le plačan človek kmetskega rodú — hlapec, to mu je razjarjalo ponosno dušo.

A bilo je, kakor da ga je nebó pozabilo. Dve leti skoro je prenašal težko bréme odgojevanja, in vender mu ni blestela od nikjer najmanjša nádeja, da se skoro reši neznosnega izésa in doboda zavetja drugjé.

Kar mu pride nenádoma pismo — od dóma.

Sosed domači mu piše v očetovem imeni, naj kar najhitreje pride domóv, ker mu oče leží bolan na smrt.

Kakor bridko ga je zadela ta vest, ipak se mu je porodila v srci vesela slutnja, da se s tem nagiba usoda njegova na milejšo stran.

S prvim vlakom je odhitel v domačo vasico k umirajočemu roditelju.

In slutnja ga ni varala!

Oče se je sprijaznil s sinom, zapisal mu vse obilo imetje in zatisnil oči.

Precejšnja dédščina in poučevanje pri visokem, dobrodušnem dostojanstveniku v stólici avstrijski sta mu omogočila, da se je docent zgodovine habilitiral na dunajskem vseučilišči.

Zahajajoč v slovansko družbo se je seznanil ondu s pravnikom Pavlom Sircem, katero znanje se je polagoma izpremenilo v iskreno prijateljstvo.

In danes je prišel na vabilo svojega prijatelja tem rajši v Kot, ker si je hotel v svežem zraku okrepiti od trudapolnega dela nekoliko oslabele zdravje. Poleg tega pa ga je sósebnó vabil tudi po trditvi Pavlovi ogromni arhiv grajski, katerega je hotel pregledati, se li ne bi našlo ondu kàj za domačo zgodovino važnih listín.

Polagoma korakajoč sta prišla prijatelja do jednonadstropne hiše lesniškega župana.

II.

Presladki gospodiči,
Ki zgrinjajo se k vam,
Strašno so ust ohlápnih
Resnicam in ležám.

Levstik.

Kdor količkaj pozná naše malomestno in trško razmerje, dobro vé, kakó je v takih krajih navezana inteligenca sama náse. Jednaka je veliki družini istih mislij in istih namer. Kamor zahaja jeden človek, tjà hodijo vsi, dobro vedoč, da le ondu najdejo sebi pristojne in zató najprijetnejše družbe.

Takó je bilo tudi v Lesnicah. Zbirališče pa je bila župánova krčma.

Ali tudi to je imelo, kakor vsaka stvar na svetu, svoj vzrok.

Starejši možje so si ogrevali radi hladno kri o dovtipih in večkrat celó razjarjenih pogovorih mlajših svojih tovarišev, zató so zahajali redno vsak večer k županu.

Vedeli so namreč, da ondu najdejo mlade svoje tovariše gotovo.

Ali ti niso hodili tjà morda radi starejših svojih prijateljev, tudi ne radi izvrstnega cvíčka, temveč radi — župánovih hčérà.

Župan Anton Oblák ni bil nì gospod, nì kmet, temveč pristno trško dete. Dovršil je bil pólutretjo realko, potem je pomagal očetu domá v krčmi in tobakárni.

Po smrti očetovi je prevzemal razna dela pri železnicah, ki so se baš tedaj jele graditi, in s tem je obogatel. Pogostni opravki med gospódo in pregleden razum nadomeščala sta nedostajajoče mu šole, takó, da je imel nekaj ónega, kar imenujemo v vsakdanjem življenji olika. Vender mu je še časih ušlo preko ójnic, in to je čutil najboljše sam. Zató je hotel óno, kar sta zamudila roditelja na njem, popraviti na svojih otrocih. Temu je mnogo pripomogla njemu soproga, hči nižjega uradnika.

Imel je za naše povesti tri hčere in jednega sina. Nekaj otrok mu je bilo pomrlo poprej.

Starejša hči Pavlina se je omožila pred dvema letoma s póstarnim davčnim nadzorníkom Matijo Koprívcem, katerega utegnemo še srečati tekom svoje povesti.

Ostali dve hčeri Olga in Gabrijela sta bili še domá, sin Anton pa se je šólal v Ljubljani.

Ko sta stopila Lovro in Pavel v drugo, »gospodsko« sobo, sedeli sta obe hčeri v kotu za okroglo mizo s šivánjem v rokah.

Poleg njiju pa se je pol proti njima, pol proti vhodu zibal na stolu mlad mož z malo, plavo bradíco in skrbno na čelo počesanimi lasmí iste barve.

Imé mu je bilo Štipko Zgaga, a kaj je bil prav za prav, odgovoriti nam je težko.

Ako le površno opazujemo družbinsko svoje življenje, srečujemo se z ljudmi, ki tavajo kakor po temi brez smotra po svetu, ki pobijajo dan za dnevom, ne delajo ničesar, poleg tega pa hoté največ vedeti in v družbi največ veljati.

Takóv je bil Štipko Zgaga.

Ze mlad je izgubil roditelja svoja, ali na srečo mu je še živela stara teta, vdova, ki ga je dala šólati ter ga potem, uvidevši, da Zgaga in šola nista baš prijatelja, vzela k sebi, da bi ji pokojnega možá nadomeščal v lesniški lekárni.

Zgaga je rad prevzel ta pôsel, ki je bil po njegovih mislih uprav ustvarjen zánj, kajti od tridesetih dnij v meseci jih je imel vseh trideset prostih, le kako dežévno popóldne je sédel za pisno mizo, in pregledal mesečne račune. A še tega ni storil mnogokrat, kajti teta njegova je bila zeló stara, in znano je, da so ljudje čim starejši, tem prizanesljivejši, osobito, ako so si že prej nakopičili dovolj ónega, kar imenujemo v vsakdanjem življenji denar. —

Ko je Pavel, ki je bil tu videti nekako domač, predstavil svojega prijatelja, in sta oba sedla k sosédni mizi, nastal je v sobi óni neprijetni molk, ki je navaden v takih slučajih.

Tudi točajka, ki je prinesla gostoma piva, ni prerušila neprijetnega molka.

»To je torej tvoje zatočišče?« vprašal je končno doktor Pavla.

»Dà, tu-le je stalni moj sédež,« odgovoril je Pavel vesel, da je začel njegov prijatelj pogovor.

Dasi je bil, kakor smo omenili, nekako domač pri župánovih, vender mu danes ni hotela beseda iz ust. Čutil je to in jezilo ga je.

Zdaj pa, ko je pretrgal Kodrán molčanje, bil je zopet prejšnji, zgovorni Pavel.

»Izbral sem si to mesto, ker od todí lahko pregledam vso sobo. Sósebnó dobro se vidi tíjà-le v kot, kjer večkrat sedita, kakor danes, ljubeznívi Vili,« nadaljeval je smehljaje se.

Lovro se je ozrl k sosédni mizi.

Mlajša hči župánova, Jelica, zardela se je in povesila še níže nad šívánje drobno glavíco. Starejša, Olga pa se je naglo ozrla na Pavla.

»Vi se vedno šalíte, gospod Sirec, toda utepalo se Vam bode to še gotovo,« in gízdavo zmajávši z glavo je nadaljevala delo svoje.

»Mari ni res?« — Kàj ne, Štefan, da je pri župánovih prijetno, kakor v malih nebesih?« obrnil se je Pavel k lekárniku.

Zgaga je zablisnil jezno z očmí.

Nikdar ni bil zadovoljen, ako mu je kdo rekel »Štefan«, osobito pa ne, če se je to zgodilo v ženski družbi. Ime se mu je zdelo prekmetsko.

Pavel je to dobro vedel, in zató ga je tudi dražil.

»Ako bi ne bilo prijetno, ne bi bil jaz tu že skoro ves popóln-dan,« odgovoril je smehljaje se Zgaga. A na lici se mu je videlo, da je smeh le slabo prikrival tajno jezo.

»Zató bi ne bil vedno tu, moral si rêči,« dražil je Pavel.

»Vedno ali ne vedno,« odvrnil je Zgaga. »Ali naj samotárim domá?«

»Ožèni se! — Lep si, mlad si, teta ti bode tudi toliko ostavila da bodeš ženo in ako Bog dá še kàj, pošteno preživil,« šalil se je nadalje Pavel.

Zgaga ni razumel šale.

»Res je, kakor praviš,« odgovoril je zdaj popolnoma potolažen, in si z desnico pogladil skrbno počesane lasé. »Tudi žena ne bi imela

pri meni slábo, ker sem dobrega srca: na rokah bi jo nosil in z róžicami ji postiljal.«

Zgaga se je ljubeznivo obrnil k šiválkama.

Jelica se ni, kakor videti, mnogo brigala za pogovor. Olga pa se je nasmihala potihoma.

A ko so se srečale nje oči z ljubezni polnim pogledom Štipkovim, ni mogla kàj, da se ne bi glasno zasmijala.

To je Zgago nékako osupnilo. Ugriznil se je v ustno in nekoliko prebledel.

»Vi, gospod doktor, prišli ste z Dunaja?« vprašal je Kodrána da bi navrl govor na drugo stvar.

»Prišel, ravnokar,« odgovoril je Lovro. »Prišel sem se nekoliko odpočit k ljubeznivemu svojemu prijatelju. Zajedno pa kanim popolniti svoje znanstvo, kar se tiče domače naše zgodovine, iz listín, ki se bajè nahajajo v grajskem arhivu.«

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Jožef Starè.

XXI.

Bilo je o Dúhovem proti koncu absolutistične dôbe, ko nas je prijatelj povabil, da bi šli ž njim k njegovemu dedu v Volovsko. Prijazni poziv nam je dobro došel; saj nam je izpolnil davno željo, da se seznanimo s treznim in poštenim istrskim ljudstvom in da vidimo prelepi kraj istrskega primorja, ki je danes jel tekmovati celó s slovečo italijansko »riviero«. Milo morsko podnebje ter kostanjevi in lovorjevi gozdiči sosédne Opatije človeka res spominjajo na Italijo; slovenskemu srcu pa posebno dobro dé, ko vidi, da v tem lepem kraju prebivajo zdravi in krepki Hrvatje, ki nikdar niti v dobri, niti v slabi sreči niso zatajili róda in dóma svojega, četudi národne svoje zavesti niso obešali na véliki zvon. Moški se v pomorski službi po svetu za silo naučé tujim jezikom, ali prišedši domóv govoré najrajši svoj máterin jezik hrvaški. Le med tistimi, ki so se po večjem imetji svojem povzdignili med »gospódo«, imel je

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

(Dalje.)

Dolgočasnost živa!« vzdihnila je natihoma Olga proti Jelici. Mlajša sestra je molčala.
»Prav moje naravi ste, gospod doktor!« hitel je lekarnik. »Tudi jaz vedno iščem in iščem, da spopolnim znanstvo svoje. Osobito me zanima pedagogika.«

»In pa župánov cvíček,« segel mu je Pavel zlobno v besedo.

»Kdo trdi to, kdo?« vprašal je Zgaga razburjen.

»Čim več človek vé, tem več veljá,« opomnil je Kodrán, da bi preprečil kakov neprijeten nastop.

»Prav pravite, gospod doktor!« pritrdjeval je navdušeno učitelj.

»Zató se pa tudi ne bojim truda. Vedno in vedno se učim. — A vrhu obilega dela sem prevzel, dasi nerad, še čitalniškega tajnika mesto.«

Zgaga je grdo legal. Vsak družabnik čitalnice lesniške bi mogel povedati, kakó je Štipko na predvečer in na dan občega zbora čitalnice molédoval, da so se ga končno usmilili in ga res volili v čitalniški odbor.

Imel pa je Štipko Zgaga jako važen vzrok, da je silil v odbornike. Poleg drugih krepostij ga je dičila namreč tudi silna skopóst. In preračunil je, da si prihrani na leto dvanajst goldinarjev, ako je v odboru, ker so bili odborniki mesečnine prosti. Vrh tega mu ni bilo treba plačevati vstopnine k veselicam, katere je pred pustom prirejala čitalnica, kar je zopet neslo tri do štiri goldinarje.

»Lepó je od Vas, da se takó trudite za národno našo stvar. Sóbno prav je, da se bavite z vzgojo, in koristno bi bilo, da bi tudi

objavljali kake razprave o nji, ker gotovo dobro razumevate svojo stvar,« hvalil ga je Kodràn z ironičnim nasmehom.

»O razumevam pa, gospod doktor! Domača vzgoja je dobra moja stran. Ali težkó je pisati o stvári, v kateri človek nima izkušnje.« — In zopet je ljubeznivo pogledal Olgo. — »O vzgoji sem čital mnogo še gimnazijalec. — Morebiti še ne veste, gospod doktor, da sem bil tudi jaz gimnazijalec, da imam izvrstno maturo. Ko pa nisem hotel v bogoslovje, sprla sva se z ranjnim strijcem, da mi je odrekel vso podporo. Ker nisem mogel na univerzo, udal sem se v svojo usodo ter postal to, kar sem.«

Zgaga je zopet grdo legál. Znano nam je namreč, da se je na gimnaziji srečno preril do tretjega razreda, a da je bila grščina óni težki kamen, ki se mu je zavalil na pot, da je moral kreniti v stran.

Bila je že osma ura, ko sta se ločila naša prijatelja od župánovih, ostavivši še Zgago pri gospodičinah.

Solnce je bilo že za vrhovi in poslednji žarki njegovi so rdečili na nebu plavajoče sinjevkaste oblake. Prijeten hlad in vonjava vsnivajočih cvetic sta se razprostirala po vzduhu.

S polja in travnikov so se vračali delavci in delavke; čédnik je gnal govéd s paše.

V stolpu župne cerkve je zvonilo »Avemarijo«.

»Čuden človek ta lekarnik«, opomnil je Lovro, ko sta prišla iz trga in korakala po cesti ob vznožji hriba.

»Samoljuben in glup«, odgovoril je Pavel. »Ali si ga opazoval, kakó se je vedno gledal v zrcalo? Kamor pride, vé si poiskati takšnega prostora, s katerega se najbolje vidi v zrcalo.«

»Smuče se menda okoli starejše hčere.«

»In še kakó! A dobil je ne bode. Deklè je petično, stari je ne dá, komur si bodi. — Ali za njega tudi ni. — Sploh bodi vsakdo vesel, kdor je ne dobode!« končal je Pavel.

»Ne umejem te«, menil je Kodràn.

»Le počakaj, umeval me bodeš še,« odvrnil je Pavel nekako nejevoljno, kakor bi se hotel rešiti neprijetnega pogovora.

Doktor pa se ni dal takoj preplašiti.

»Mlajša hči je zeló tiha. Niti besedice ni izpregovorila ves čas,« dejal je.

»Nič boljša ni od starejše! Tihe vóde —« omenil je Pavel malomarno in odčéhnul mimogredé z grma drobno vějico.

Korakala sta dolgo molčé drug poleg drugega.

Kodràn je opazil, da je Pavel slabe volje, in iskal je vzroka temu. A najti ga ni mogel.

Pavel je bil res čmeren. Tretje leto je že teklo, kar sta se ljubila z Jelico, ne da bi o tem kdo védel, razven njiju. Kar pa je prišel domóv, zdela se mu je prej takó odkritosrčna in udana déklica vsa izpremenjena.

Govorila sta samó jedenkrat za hip brez prič, ali še takrat se mu je zdelo, da je pričakovala z nestrpnostjo, kdaj pride kdo v sobo in jo reši neprijetnega ji vasoválca.

In danes ni imela niti pogleda zánj!

Med predstavljanjem je pogledala Kodrána na lahno se priklo-nivši, potem pa je zopet povescila črnolasó glavíco in ves čas velike temne očí upirala v šivánje.

Moreče skrbí, kakeršne pozna le iskrena mladeniška ljubezen, stiskale so mu srce. Jezen je bil na Jelico, in vender jo je ljubil danes morebiti bolj nego sploh kdáj.

Tudi on je iskal vzroka, kakor prijatelj njegov, a tudi on ga ni mogel najti.

Stoprav, ko sta pri málinu zavila v drevoréd, izpregovoril je Pavel:

»Zdaj bodeva skoro domá. Podnevi se vidi od tù že grajski stolp na óni-le stráni.«

Kodràn je samó pogledal, kamor mu je pokazal tovariš, toda rekel ni ničesar.

Pavlu je bilo tudi takó prav.

Kmalu sta prišla do gradú, kjer ju je na terasi pričakovala vsa Sirčeva obitelj.

Po predstavljanji in vprašanjih, o takih prilikah običnih, odšli so v grad, kjer je bila na mizi v pritličnem stanovanji oskrbnikovem že pripravljena večerja.

Pogovor pri večerji se je sukal o Kodránovem potovanji, o Dunaji, o Lesnicah, o Kotu in raznih nam že znanih stvaréh.

Ker je Lovro pritrdil oskrbničinemu vprašanju, da je truden, odvél ga je Pavel kmalu po širokih hodnikih in stopnicah v prvo nadstropje, kjer je bilo pripravljeno zánj stanovanje.

Kodràn je kmalu trdno zaspal v novem svojem bivališči.

III.

Po bélem grádu hódita,
 Za béle roké se vódita,
 Národna pesem.
 Sklenila je belé roké,
 Točila je solzé,
 Národna pesem.

Drugo jutro se je vzbudil Kodrán pozno.

Solnce mu je sijalo skozi okno in delalo dolgo, svetlo črto na pódu. Droben prah je mrgolel v žarkih njegovih.

Lovro se je zagledal v nasprotno steno, kjer sta v črnih, umetno izrezanih, a od črvóv razjedenih okvirih viseli dve podobi. Jedna je kazala mladega častnika kodrastih črnih lás v opravi cesarskih ulancev izza napoleonskih vojsk. Na drugi pa je bila naslikana mlada dama s starošégno pričesko, v beli, globoko izrezani obleki, prepasani visoko pod nádrijem.

Lovro je gledal ti sliki, in v glavi se mu je predla najromantičnejša povest, kakeršna bi se mogla poroditi le v vročih možjáníh sanjarske šestnajstletne déklice.

»Kakó sem bedast!« mrmral je, vzbudivši se iz svojega premišljevanja. Sramoval se je svojih najivnih mislij.

Čemu pač?

Tudi najtreznejšemu človeku slika časih živa domišljija čudne, otročje podobe. In menda so prav taki trenutki najlepše zelenice v puščavi puščobnega življenja našega.

Kodrán se je oziral po sobi in zdelo se mu je, kakor bi bil čas, ki z besno vihrovitostjo beží nad nami v večnost, pozabil v svoji hitrosti te sobe in ostavil v nji kós sedemnajstega stoletja.

Bila je to soba dosti prostorna, a dasi je imela dve visoki ókni, legal je po nji vedno tožen sómrak. Kasetovani strop je bil od kostanjevega lesá. Stene so pokrivala nad polovico namesto preprog temne hrastove deščice. Sredi sobe je stala velika miza, okrog katere so se vrstili črni stoli z modro, ali obledelo baržunasto prevlako. Nad temnimi durimi je bila naslikana Danaja ležèč na rdečem prtú in vzprijemajoč Jupitra v podobi zlatega dežja.

Na hodníku so se začuli trdi koraki.

»V sladkih sanjah spiš...« vstopil je pevaje Pavel. »Pardon, zmotil sem se!« nadaljeval je, ugledavši svojega prijatelja budnega. »Menil sem, da te dobodem še spečega. Na noge, carissime! Takó lepó jutro je, kakor ga še ni videl Kot do danes. Solnce nam kaže takó ljubezniv obraz, kakor možá željna devica v srpanu.«

Ko se je Kodràn opravil, ostavila sta s prijateljem sobo.

Stoprav danes je mogel opazovati Lovro notranjost starega gradú.

Velikanski oboki so se prepenjali nad širokim hodníkom, po katerem so ótlo odmevali koraki prijateljev naših. Po ormenelih stenah so visele slike, kažeče nekdanje gospodarje v Kotu. Tù je visel resen gospod z naštopano lasuljo, ondu zopet smehljajoča se gospá veselih očij in lic, oblečena v slikovito obleko preminjajočega »rokoka«, tam zopet vitezlč-mladič v španjski obleki z velikim, belim ovratnikom.

Ob stopnicah, ki so držale v prostorno, z velikanskimi oboki prepreženo vežo, stala je kamenita ograja. Na nje ovinkih so stali kameniti kipi orjaških vojščakov z odbitimi udi.

V veži na levo je bilo stanovanje oskrbnikovo. Vesel čut je naidal človeka, ko je iz stare veže stopil v novodóbnó opravljene prostore.

To je čutil Kodràn stoprav danes, kajti sinoči ni mnogo opazoval gradú.

Po zajutreku je predlagal Kodràn, da si ogledata grad in arhiv.

Pavel bi bil šel sicer rajši na pláno, vendar udal se je prijateljevi volji.

Hodila sta dolgo po stopnicah, hodníkih in praznih sobah, kjer so ju povsod srečevali temni pogledi še temnejših slik po stenah.

Napósled sta prišla do nizkih hrastovih vrát v stolpu, kjer je bil nameščen arhiv.

Ključ je zarožljajal v ključánici, toda le s precejšnjim napórom se jima je posrečilo, premekniti zarjaveli zapàh. Duri so zaškripale, in neprijeten duh starega popirja jima je zavèl nasproti, ko sta stopila v nizko, obokano, pred davnim časom pobeljeno sobo, katero sta za silo razsvetljevali dve gošto zamréženi ókni.

Ob stenah so stale visoke police, po katerih so bile do stropa naložene stare knjige in listíne.

V kotu je ležalo na kupu nekaj starih púšek in zarjavelih mečev. Pri oknu je stala majhna črvíva miza, poleg nje pa širok s črnim usnjem prevlečen stol. Débel prah in góste pájčevine so pokrivala oba.

»Tù torej bo tvoj laboratorij«, dejal je z nasmehom Pavel in bacnil z nogo ob zvéženj na tleh ležečih popirjev, da se je pretrgala preperéla nit in so se razsule listíne.

»Velik arhiv je«, opomnil je Kodràn. »Nisem se nádejal tolikega.«

»Želim ti zató, da bi tudi veliko našel v njem, da bodeš imel konči zadostilo za neprijetni prah, katerega bodeš tù požiral,« odgovoril je Pavel in pokašljujé stopil na hodník.

»Kakó smo vender občutljivi«, nasmehnil se mu je doktor.

»No, menim, da bi tudi ti rajši obíral cvrte piščánce, nego jedel ta prah,« zavrnil ga je Pavel. »Pa res! — To me spominja, da bi ne bilo slabo, ako bi dobil človek kaj v sé,« nadaljeval je. »In póludne bode tudi že skoro,« pristavil je pogledavši na uro.

Prijatelj sta odšla k obedu.

Po kosilu je šel Kodrán v svojo sobo, da spiše nekatera pisma, Pavel pa je odšel na vrt za gradom, da »v senci košatih dreves za- užije svoj poobedek« — nekaj suhoparnih paragrafov.

Okoli tretje ure je prišel doktor iz svoje sobe na teraso. Obstal je pri kameniti mizi in se zagledal v dolinico, razprostirajočo se pred njim. In vzklila mu je zavest, da so pradedje, ki so nekdaj zidali to poslopje, imeli mnogo, mnogo več poezije, nego mi, prozajični njih potomci.

Polagoma je stopal potem po stopnicah, da poišče Pavla.

Menil ga je najti v parku, zato je krenil med grêde.

Precèj časa je že hodil po umetno narejenih stezícáh, občudujé pridno oskrbovane grêde, ko ugleda stopivši izza grma na klópicí v senci stare lipe Anico s pletívom v roki in zaprto knjižico v naročaji.

Pozdravil jo je.

Deklè se je nekoliko prestrašilo, ugledavši ga hipoma pred sábo.

»Oprostite, gospodičina, če sem Vas morebiti motil v prijetnem premišljevanji! Pavla iščem že delj časa, pa ga ne morem najti,« dejal je.

»Menda je na vrtu, vsaj obično je, da hódí vsak dan po obedu na klopico pod véliko jablan v óglu,« odgovorila je Anica menèč, da bode doktor odšel zdaj, ko mu je na drobno opisala, kje najde brata.

Da namreč govorimo istino, izreči moramo, da Anici Kodránova navzočnost ni bila ljuba. Ogibala se je namreč moške družbe, kar je tudi umevno, ker je ni bila vajena in se ji nikjer privaditi ni mogla.

A tudi v obče je bila Anica najrajša sáma.

Dogaja se to često pri mladih ljudeh, kadar so v óni dôbi, ko čutijo v sebi neko kopernenje po nečem, česar samí ne vedó, neko tiho željo, kateri ne znajo niti vzroka niti smotra.

In v óni dôbi je bila Anica.

Če pa je mislila, da bode doktor odšel, motila se je jako. Hipoma je pozabil, da je iskal Pavla.

»Kakor vidim, čitali ste,« rekel je in se oprl z desnico ob naslonjalo klópi.

»Dà, nekoliko,« odgovorila je Anica. »Mnogo ne smem, ker me jamejo takoj ščeméti očí.«

»Paziti morate, da si jih ne pokvarite,« svaril je Lovro. »Škoda bi bilo res takó čarobnih očesec!«

Anica se je za hip zardela.

»Potem bi nosila naóčnike. Saj pravijo, da je potlej človek še interesantnejši,« odgovorila je in se zlobno nasméhnila.

»Nisem mislil, gospodičina, da umete tudi zbadati,« smehljaj se je Kodrán in zardevši se popravil si zlato kovane naóčnike.

»Čemu sem se neki zardel?« mislil si je.

»Torej ste res vsi moški jednaki?« šalila se je Anica. »Niti mislila nisem Vas, dà, nì opazila nisem, da nosite naóčnike.«

»Prav dobro, prav dobro! Saj pravim, izvršno umete zbadati!« vzkliknil je Lovro. Jezilo ga je, da ga mlada deklica spravlja v zadrego.

»Lepó to!« začul se je zdaj za hrbtom Kodránovim glas oskrbnikov. »Le počakaj, deklè, materi te zatožim, da se na samem pogovarjaš z moškimi,« pretil je s šaljivim naglasom.

»Gospod Sirec? — In takó oboroženi, kakor bi šli na Turka,« nagovoril je Kodrán prišleca z vidnim veseljem, ker ga je rešil iz neprijetnega položaja.

»Dà, na Turka, a na domačega. — Gôri v Sotéski (takó se je imenoval kraj, kjer se je stikalo vznožje obeh hribov) napravlja Studena jezerce,« razlagal je Sirec. »Samotno in mirno je ondu, in divje race so tam domá. Zató pa zahajajo tjà tudi tatinski lovci in šel sem pogledat, ne ujamem li česa, bodisi raca, bodisi tat. A dobil nisem ničesar,« pristavil je navidezno žalosten in snel puško dvocevko z rame.

»Jaz pa sem iskal Pavla in našel tu-le gospodičino,« dejal je Kodrán.

»O, Pavla ne najdete todi! Le redkokdàj zaide v park,« pripovedoval je oskrbnik. »Obično je po kosilu na vrtu. — Ali, pejdiva ga iskàt!«

Sirec je naložil hčerki svoji puško in torbo, da ji odnese v grad, in se napotil z doktorjem na vrt.

Pod jablano sta našla v travi iztegnjenega Pavla — spéčega. Ob vzglavji mu je ležal zvezek »avstrijskega zakonika«.

»Hej, justitia spí!« vzkliknil je Kodrán in prijel drúga svojega za roko.

Pavel se je vzbudil in začudeno pogledal okrog sebe. Ko se je nekoliko vzdramil, vstal je in šel z očetom in prijateljem v grad.

Po južini sta odšla Lovro in Pavel péš v Lesnice. Prej pa je še Pavel naročil, da ju k večerji ne bode, in da pridi ob deseti uri Šimen z vozom k župánovim.

Prišedši do župánovih, stopil je Pavel sam v hišo, doktor pa je odšel na pošto, da oddá pisma.

V »gospodski« sobi je sedela Jelica sama in šivala.

Ko je vstopil Pavel, zardéla se je do pod lás. Odzdravila mu je tiho, a pogledala ga ni.

Nekaj časa sta molčala oba. Videlo se je, da je obema bilo to slučajno srečanje brez prič nekamo tesno, neprijetno.

»Moški smo nékako, kakor bi se možili,« dejal je končno Pavel in sédel na svoje mesto.

Hotel je izreči te besede prezirno, a namesto prezirnosti se je čula iz njih boljše zamolkla žalost.

»Ženili morda, a možili ne,« odgovorila je Jelica.

»Kdo?« vprašal je Pavel s čutno plahim glasom.

»Kdo, nego gospod Pavel Sirec!«

In deklè je sklonilo še niže glávico, da bi ljubimec ne videl solz, ki so ji zabliščale v lepih očeh.

Sirec jo je hotel baš vprašati, kje je čula to novost, ko sta stopila v sobo Kodràn in — Zgaga.

Lekarnik je ujel doktorja na poti s pošte in se mu pridružil, kakor obče znan nadležnež v »Ibam forte via sacra...« Pristopiti je moral Kodràn čitalnici, in vsi izgôvori, da najbrž ostane le nekaj mesecev v Kotu, opravili niso pri lekarniku ničesar.

Dasi je imel Pavel Lovreta rad, kakor nikogar na svetu, vender bi ga bil v tem trenutku videl rajši na robu sveta, nego pred sabo.

Udati pa se je moral svoji usodi in prisesti obema prišlecema. Razplel se je pogovor o raznih, za našo povest malovažnih stvaréh. Da pa je hotel Zgaga vedno vse najbolje vedeti, mislijo si cenjeni bralci lahko po tem, kolikor ga poznajo.

Jelica je odšla skoro iz sobe. A tudi zdaj se ni ozrla na Pavla.

Polagoma so prihajali vsakdanji gôstje in zaseli prostore okrog podolgovate mize, pri kateri so sedeli naši trije znanci.

Prišel je tudi davčni nadzornik Matija Koprivec s svojo soprogo.

Pavlina, soproga Koprivčeva, bila je krasna gospá osemindvajsetih let. Nežni obraz je zalivala lahna rdečica. Globoke temne oči

pod lepo obóčenimi obrvmi so razodevale strastno žensko. Le sarkastično zaokróženi polni ustni sta vplivali nekako neprijetno na opazovalca.

Sedela je poleg svojega soproga, a kakor se je videlo iz tihega, vender živega razgovora z odvetniškim koncipijentom doktorjem Orlom, sedečim ob nje desníci, ni se brigala mnogo zánj.

Doktor Božidar Orel, tridesetleten, plavolas mož z gladko obrito brado, bil je koncipijent pri lesniškem advokatu Andreji Žrjavu. V istini pa je bil on advokat, kajti gospod njegov radi velike starosti in bolehnosti že ni mogel opravljati posla svojega.

Zunanost Orlova je bila taka, kakeršnih vidimo na stotine vsak dan. Vender je bil »dobra partija«, in to je največ veljalo pri lesniških možá željnih gospodičinah, katere je sósebnó jezilo, da se mladi doktor ne briga za nobeno niti za polovico toliko, negoli za gospó Koprivčevo.

»Vi, gospod profesor,« obrnila se je končno Pavlina k Lovrétu, »pojdete tudi z izletom čitalnice naše?«

»Dà, res, gospôda,« segel ji je Zgaga v besedo. »Skoro bi bil pozabil! Čitalnica napravi početkom bodočega meseca kakor vsako leto izlet. In sicer pojdemo letos v Sotésko. Pevci se že učé pesmij, in Lisjak bode predstavljal komičen prizor. Midva z gospodom sodnikom bodeva pa kuhala guljaš, kàj ne, gospod sodnik?«

»Kakó pa, kakó pa!« smehljaj se je sodnik majhen, debelušen starec.

»Vi pojdete, gospod profesor, sevéda! A ne pričakujte mnogo! Zabave vsaj jaz ne nahajam nikake na teh vsakoletnih izletih. Udeležiti pa se jih moramo, sicer bi nam tu-le gospod Zgaga še očital, da nismo národni,« dejala je Pavlina afektirano in s prozorno, dolgo roko, na kateri ni bilo poróčnega prstana, odstranila v očí ji sileče lasce.

Zgaga je hotel odgovoriti, ali Kodrán ga je prehitel.

»Meni je vsaka izpremena v življenji prijetna, gospá milostiva,« dejal je, »in zató se udeležim izleta. Tudi me mika videti Sotésko, o kateri sem že čul.«

»Oh, gotovo Vam je razkladala gospoda Pavla sestra, kakó romantiško je ondu. Temno jezero, stari boróvci, žalobne vrbe, itd. itd.« smehljala se je Pavlina. »Sevéda, očí mladega dekleta to vse drugače vidijo, nego mi!« pristavila je z glasom, iz katerega je bilo čuti: »Poglej me, saj tudi jaz nisem stara!«

»Ne, gospá! Gospodičina Anica mi ni ničesar omenila o Sotéski. Pripovedoval mi je gospod oskrbnik, da je ondu mnogo divjih rãc – «

»In zajcev in srn!« vteknil se je v pogovor okrajni komisar, petintridesetleten moŹ z zabuhlim obrazom in topimi očmi. »Tamkaj je ujel lani o BoŹiči Strnad dva zajca, ne da bi bil izproŹil puško.«

»Kakó pa je to bilo, kakó?« vprašali so vsi posmehujoč se skrivaj.

»Neverjetno, a vender res!« dejal je komisar, vesel, da se je tudi on jedenkrat oglasil.

V tem je vstopila Źupanja z Olgo. Sedli sta med Koprivca in njegovo soprogo.

Źupánja, meroma petdesetletna gospá s črnimi lasmi in afektiranim vedenjem, začela je pogovor s svojo hčerjo Ano.

»Poslušajte torej!« zakričal je komisar, jezen, da mu je novi prihod motil poslušalce.

»Poslušajmo, poslušajmo! Pssst!« klical je smehljaje se okrajni sodnik.

Pavlina je pomeŹiknila gízdavo Orlu.

Vedela je, da ji je priroda podelila lepe očí, in rada je koketirala Ź njimi.

»Lansko leto o BoŹiči, saj pomnite, ko je bil tisti véliki lov, na katerega so prišli tudi lovci iz Ljubljane? Torej lansko leto o BoŹiči je šel tudi Strnad na tisti lov. Šli so v Sotésko. Vsakemu so odkazali reditelji svoje mesto, in Strnad je moral stati baš pri jezeru. Čakal je in čakal, a od nikoder ničesar. Glad ga je Źe grudil, zató séde poleg grma in privleče iz torbe kos sira in pëto kruha. Kar začuje za sábo glasno lajanje. Psi so podili dva zajca po brdu nizdolu. Strnad je skočil po konci, zgrabil puško — pa bilo je Źe prepozno. Ko je namreč premišljal, bi li pomeril na zajca ob svoji desníci, ali na ónega ob levíci, pridrévila sta oba Źe do jezerovega bregá. Ker pa nista mogla naprej, obrnila sta se oba proti grmu in izginila v njem. Strnadu se je zdelo vender čudno, da nobenega ni iz grma. Pogleda torej in kaj vidi? — Oba zajca sta bila mrtva, u—bi—ta! Pritekla sta z glavama takó močno drug proti drugemu, da sta se ubila.«

»Hahaha!« smijal se je sodnik in Ź njim vsi gostje. »Kdo Vam je pa to natvézel, gospod komisar?«

»Kaj natvézel?« hudoval se je komisar. »Strnad sam mi je pripovedoval.«

»In Vi ste mu verjeli?« vprašal je Koprivec.

»Sevéda, saj sem moral, ko sem tudi oba zajca videl. Popolnoma razbiti glavi sta imela,« legál je v stiski komisar.

Vsi so se začeli zopet smijati.

»Kaj je to čudnega?« kričal je v smeh komisar, rdeč kakor huhan räk. »Saj sem tudi jaz nekoč jednega zajca dvakrat ustrelil in sem mislil, da imam dva. Ko pa sem prišel domóv, videl sem, da je bil samó jeden!«

»Kako je bilo neki to?« klicali so vsi zopet z očmi solznimi od smeha.

Pavel je vstal in šel iz sobe.

Ves večer je molčal in niti nasmehnil se ni, ko so se smijali vsi navzočniki. Opazila je to gospá Pavlina in sarkastično opomnila Orlu: »Kakšen filozof!«

Pavel sevéda tega ni čul, in da bi bil tudi, težko bi se védel drugače. Po glavi mu je rojilo to, kar je prej omenila Jelica.

Sklenil je, da mora še danes govoriti ž njo.

Védel je, da jo najde v tobakárni, kjer je menjajoč se z Olgo bivala vsak drugi večer.

Vstopil je.

V kotu pri oknu je ugledal déklico. Obraz je skrila v roki in ihtela.

Pristopil je k nji in ji privzdignil glavo.

Obrnila se je v stran, da bi ne videl objokanega nje obličja.

»Kaj ti je, Jelica, da jočeš?« —

»Nič!« odgovorila je in še bolj zaihtela.

»Rekla si mi poprej nekaj, česar nisem razumel. Prišel sem torej, predno grem domóv, da mi razjasniš stvar. Kdo ti je povedal óno laž, da se jaz ženim?«

»Torej ni res, ni res!« zavrnilo je v deklčinem srci.

Nji pa je pripovedovala rôdna ji sestra Ana, da ima Pavel že na Dunaji zaročeno lépo, bogato nevesto, s katero se poročí takoj, ko prebije preskušnje in vstopi koncipijent pri glasovitem odvetniku v Ljubljani. In trdila ji je, da vé to iz gotovega vira. Sevéda ni niti slutila, kakó jo s tem zbada v ljubeče srce.

Hudobna sestra, kakó jo je sovražila v tem hipu!

Razkrila je z ihtečim glasom Pavlu vse, in ko jo je popolnoma prepričal, da je vse le izmišljotina, pogledala ga je takó hvaležno z rôsnimi očmi, da je bil poplačan za vso ból, katero je pretrpel.

»Torej bodeš vedno moj, Pavel?« vprašala je s kopernečim glasom.

»Na veke!« in na Jeličinih ustnih je zacvél žaren poljub.

V veži so se čuli glasovi.

Stisnil ji je hitro drobno rokó in odšel.
 Sodnik in Koprivec z gospó so odhajali.
 Tudi po naša prijatelja je prišel voz. Poslôvila sta se in odpe-
 ljala domóv . . .

Kodràn je mislil razpravlja se o gospé Ani.
 »Lepa ženska!« mrmral je. »Kake oči ima! — In kakó koketira
 s koncipijentom. Nevarna ženska! — A kaj mi mari!« in pihnil je luč.
 »Kake oči ima!« šepetal je legaje v postelj. »A nevarna ženska je!«
 Šum listja, ki je prihajal skozi odprto okno, uspaval ga je kmalu.
 Po noči ga je vzbudila silna burja, lomèč trhle veje na starem
 drevji.

Vstal je, stopil k oknu in zrl po parku.
 Bila je otohla noč. Gorka burja je pripogibala vrhove starih lip
 kakor trstje. Temni oblaki so se podili po nebu. Na obzoru so švigali
 krvavi bliski.

»Lepa ženska!« mrmral je zopet. »A kaj mi mari!«
 Jezno je zaprl okno in zopet légel.
 Zaspal pa potem dolgo ni . . .

(Dalje prihodnjič.)

Nekdàj — sedàj.

M^odro-obrazno nebó
 Gleda na mládo zemljó,
 Sládko popevajo ptice,
 Bujno dehtíjo cvetlice.

Tekal po pólji okrog,
 Hodil po cvetke si v log,
 Igre nedolžne igral, val,
 Matki na krilu sem spaval . . .

Mrkle ležíjo meglé,
 Vráni ob solnci fréé,
 Čuješ skovikati sôve,
 Túliti divje volkové!

Misli moreče težé
 Mučeno moje srcé;
 Dvojbe, strastí me pošasti
 V divji imajo oblasti! . . .

Deček da spet bi postal,
 Dvojbe, strastí ne poznal,
 Igre igral val otročje,
 Materi tekal v naročje!

y.

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

(Dalje.)

IV.¹⁾

Pa je ni mladenke,
Kakor hči županja,
Ki ko solnce luno
Vse dekličice mráči.

M. Valja vec,

rugi dan je bila nedelja in dež je lil.

Lovro je prebil vse dopoldne v arhivu.

Časih, ko je beroč stare listine, zatopil se v razna premišljevanja, vzplavala mu je še pred duševnimi očmi krasna podoba Koprivčeve soproge, a bledela in bledela je, kakor bledí oblaček na sinjem nebu, dokler se ne izgubí popolnoma.

Kmalu se je zatopil takó v svoje studije, da niti drugega misliti ni utegnil.

Sedèč med starimi akti je bil srečen, zadovoljen. Duh njegov je nahajal v arhivu najboljše zabave in mladi učenjak ni čutil nikake potrebe, da ostavi tihi kotič.

Vetrec mu je nosil skozi omreženo okno z vrta vonjavo cvetic, ki se je spajala z duhom preperélega popirja, dihaajočega žalostne in vesele dogodke, katere je v prešlih stoletjih zrl grad Kot in njega okolica.

Več dnij je prebil Kodràn v arhivu in Pavel ga je zaman pregovarjal, naj gré ž njim vsaj na vrt ali v park.

Toda čestokrat provzročajo najmalenkostnejši dogodki popolne preobrate v človeškem ravnanji.

¹⁾ V zadnjem listu sta se v to povest vrinili dve pomoti. Na 67. strani v 10. vrsti od zgoraj je namesto »učitelj« brati »lekárnik« in na 78. strani od zgoraj v 5. vrsti mora namesto »o gospé Ani« stati »o gospé Puzlini«.

Takó se je godilo tudi s Kodránom.

Bog védi, koliko dnij ali morda celó tednov bi bil še tičal v svojem zatišji, da ga ni nekega lepega popóludne poiskal čitalniški sluga, star možek, čegar duh je razodeval, da se ne brani žganja, in mu prinesel naznanilo, da je čitalniški odbor nameravani izlet iz raznih vzrokov preložil na nedoločen čas.

Kodràn je prečital naznanilo in, ko je sluga odšèl, segel je zopet po stari listini, katera je dolžila tedanjega lastníka v Kotu, da na skrivnem podpira luteranstvo in njega oznanjevalce. A čital ni listine več z ónim zanimanjem, nego prej. Čitalnično naznanilo mu je izvodilo misli na plano, v Lesnice, k župánovim . . .

Vstal je, šel v svojo sobo in skoro potem korakal po parku.

Pavla ni poiskal. Hotel je biti sam.

Hodil je po parku in dihal v sé sveži zrak. Nevedé je počasi zavil v lipov drevorèd.

Nad njim je šumelo listje óno tajinstveno vedno peto, a ne do-peto pesem, on pa je korakal pod drevjem in zrl prédse, kjer so po mahovitem poti trepetali solnčni žarki predirajoč skozi košato vejevje.

Takó korakajoč je došel do málina.

Jedva pa je odzdravil Urhovemu »Hvaljen bodi Jezus Kristus«, zaropotal je izza ógla koléselj in obstal pred žago.

Lovro je pozdravil na lahko in hotel dalje.

»Dober dan, gospod doktor! Ali se nam hočete izogniti?« nagovorila ga je Olga stojèč na voznem stopálu, da se je videl konec nežnega čoveljca.

»Nikakor, gospodičina!« oproščeval se je Kodrán in priskočil, da pomore déklici z vozá.

A skočila je že lahno kakor peresce na peščena tla.

V tem je stopil tudi nje sopotnik, oče župan, precèj obilen pet-desetnik, z vozá in vrgel vajeti Urhu, ki je spoštljivo pristopil s kučmo v rôci.

»Moj papá! — Gospod doktor Lovro Kodrán!« predstavljala je Olga.

Kodràn se je odkril in stisnil ponujeno mu mesnáto roko župánovo.

»Čul sem že o Vas, gospod doktor — izprezi konja in mero ovsa mu daj! — čul sem že, da ste bili pri nas. A videl Vas doslej še nisem. Sevéda, vrnil sem se stoprav danes s Hrvaškega. Vina mi je jelo nedostajati, pa sem ga moral iti kupovat. Človek nima nikoli

mirú! Komaj sem bil domá, moral sem sémkaj, da se nekaj pogovorim z Urhom radi desák.«

Pri tem se je župan obrnil, da gré v hišo.

»Jaz se izprehodim tačas, da se pogovorite, malo po drevorédu. Gospod doktor bode toli prijazen, da me sprémi, kàj ne da?« opomnila je Olga in takó ljubeznivo pogledala Kodrána, kakor doslej še nikdar ne.

Prijela se je njega roke in počasi sta odkorakala v drevoréd.

Lovretu je bilo nekako tesno pri srci, stopajočemu ob nežnem bitji pod gostim vejevjem stoletnih dreves.

Tášice so skakljale po grmičji in kósi so sedali v zeleno travo iskajoč si hrane. Od daleč se je čulo prepelikanje prepelice.

»Kakó lepó je tukaj!« vzkliknila je Olga. »Da bi utegnila in da bi ne bilo predaleč od dóma, vedno bi se izprehajala todi.«

Pogledala je Lovreta, a on je molčal. Nekaka čudna čustva so mu pojila dušo in beseda mu je zastajala v grlu.

Dogaja se često, da človek, ki se je delj časa ogibal družbe in bival sam záse, postane duševno, recimo, mlad, sanjarski, da se ga láčajo občutki, katerim bi se sicer sam posmehoval, občutki bolní, sentimentalni.

Lovro se je bil že davno iznebil óne mrvíce sentimentalnosti, kolikor je je poznal, ali vender je danes bolehal na tej bolezni, kakor zaljubljen gimnazijalec.

»Vi ste pač srečni, gospod Kodrán, (prvič ga je takó nagovorila) da imate to krasno izprehajališče takó blizu!«

»Srečen?« — in Lovro jo je pogledal z ironičnim nasmehom.

»Mari ne?«

»O tem nisem še utegnil premišljati, sem li zdaj srečen. — In čemu tudi? — Komur je usoda rano z železno peto poteptala najlepše cvetje upanja, ne čuti takó živo niti nje udarcev, niti nje dobrot, ako mu tudi óno cvetje znova vzklije in rodí zaželeni sad,« odgovoril je trpko.

»Vi ste žalostni, gospod doktor, kaj se Vam je zgodilo?« vprašala je Olga s sočutnim glasom.

Kodránu je segel ta glas v srce. Pogledal jo je ljubeznivo in se nasmehljajal.

»Slábo Vas kratkočasim, gospodičina, kàj ne? — Vender oprostite mi! Časih me obidejo čudne misli. Godí se mi, kakor se je godilo nemškemu pesniku, ki je pel:

»Ich wandelte unter den Bäumen
Mit meinem Gram allein,
Da kam das alte Träumen . . .«

»Und schlich mir in's Herz hinein«, završila je Olga. »Ali pustiva te misli, sicer bodem še jaz tožna! Poglejte óno-le klópico; kakó prijetno se bóči grmovje nad njo!«

Izpustila je Kodránovo roko in odhitela na bližnjo klópico stoječo v mehki travi ob poti.

Doktor je stopil za njo.

»Ali ne čutite, gospod doktor, da se človek, bivajoč le nekaj hipov v prosti prirodi takó rekoč asimilira ž njo? — Ko je vse okrog veselo, ko se vse smehlja in pôje, prevzame tudi človeka radost . . .«

»Ali pa žalost —« segel ji je Kodrán v besedo.

Olga ga je pogledala, kakor bi ga hotela vprašati: »Ali hočeš koketirati s svojo sentimentalnostjo?«

»Dà, gospodičina, tudi žalost,« nadaljeval je Lovro. »Zavisni so pač vsi zunanji vtiski na nas od naše naravi. Človek se mi zdí podoban napeti struni: bij nánjo, kakor hočeš, vedno dobiš enak glas iz nje.«

»Vi si torej mislite prirodo brezčutno, mrtvo?« vprašala je Olga.

»Kakeršna tudi je,« odgovoril je Kodrán. »Kakor zrkalo odseva nam óna le uprav naša čustva in . . .«

Olga je vzkriknila in skočila s klópice otresujé desnico.

»Kaj Vam je, gospodičina?« vprašal je Lovro preplašen.

»Kakó sem se prestrašila!« vzdihnila je déklica še vsa blede. »Kje je neki?« in začela je iskati po tleh razbrskujé s solnčnikom travo.

»Kaj? Kdo?« vpraševal je Kodrán še bolj plaho.

»Kakó sem bédasta, haha!« smijala se je Olga na ves glas. »Pomislite: pajek mi je prilezel na róko, in prestrašila sem se takó. Kaj si bode te pač mislili? — Še otrok se nisem bala pajkov, a danes . . .«

Umolknila je in povescila oči na dróбно nožico, katero je gizdavo postavila izpod krila, da se je videla rdeča nogavíca.

»Pajek prinaša srečo, pravijo,« omenil je Kodrán oddehnivši se od strahú in motrèč lepó vzbokano nogo njeno.

»Ali vérujete v vraže, gospod doktor?« vprašala je in povzdignila glavo.

»Nikakor ne, opomail sem to kar mimogredé.«

Lovro se je nekoliko zardel.

»O, jaz pa verujem, popolnoma verujem, ker sem se že prepričala, da so istinite,« dejala je Olga in odtrgala marjetico ter ji pukala peresce za perescem.

»Prepričali? — Dovôlite, da dvojim o tem!« odvrnil je doktor. »Vender pa s tem ne tajim, da imajo tudi trezni duhovi časih slabe trenutke, v katerih se jih polastí vera v vraže.«

»Ako to imenujete slabe trenutke, bodisi! Povedati pa Vam moram, da imam jaz vselej takšen slab trenutek, kadar mi pride pajek na róko,« odgovorila je Olga in zagnala izpukano marjetico stráni. »Velikokrat, ko sem ugledala táko živalco, nastavljala sem sama róko, da bi mi zlezla nánjo in prinesla srečo, ali navadno se je izognila.«

»Vi pa ste bili vender srečni,« omenil je Kodrán zadovoljno.

»Časih — ako se jasni hipi v življenji morejo imenovati sreča.«

»Sreča«, govoril je Lovro, »je relativen pojem, kateri se mi zdí popolnoma nepotreben v slovarji človeškega življenja. Najnesrečnejša stvar na svetu je po mojem mnenji človek. Vse drugo stvarstvo je že radi tega srečno, ker ne pozná sreče!«

Olga je molčala.

Hladen veter je zavèl. Solnce se je že skrivalo v ozki dolinici za hrib.

»Pozno je že. Treba se nama bode vrniti,« opomnila je Olga.

Lovro je krenil ž njo proti málinu ne odgovorivši ničesar.

»Ali danes, gospod doktor, morate k nam! Zanimarjali ste nas nekaj časa takó, da že več lepó ni bilo. Prisedete kar na naš voz, in takoj smo domá,« nadaljevala je Olga.

»Ako bode gospod papá zadovoljen, z veseljem,« odgovoril je Kodrán. »Res, da dolgo nisem bil pri Vas in sploh v trgu ne, a odvrčal me je od tega pôsel. Poslej pa, kakor vidim, moral bodem češče v Lesnice, ináče bi si morda nakopal še Vašo jezo, kar bi me gotovo hudó bolelo.«

»Res?« vprašala je Olga samoljubno. »Poglejte, zapreženo je že,« nadaljevala je hitro, »baš prav sva prišla.«

Voz je čakal res že pred málinom in oče župan je gledal nestrpno proti drevorédu, se li ne vrne njega hči.

Ako bi ne bilo Kodrána poleg nje, rekel bi ji bil morda kako trdo besedo, ali takó se je moral premagati na radost Olgi in na veliko nejevoljo sebi.

Sedli so v kolêselj, ki se je skoro ustavil pred župánovo hišo v Lesnicah.

Kodràn je šel na vrt in sédel k skrajni mizi pod širokovejnim kostanjem. Olga ga je spremila do tjà.

»Dovôlite, takoj se vrnem,« in odpršela je lahno, kakor lastovica.

Lovro je gledal za njó.

»Pajkov se ne bojí in v vraže véruje . . .« šumelo mu je po glavi.

Kmalu se je vrnila v domači obleki s pletivom v rôci in prisédla h Kodránu.

Gôsta ni bilo nobenega na vrtu, kajti vsa vsakdanja družba je ostajala tudi poleti v sobi.

Olga in Kodràn sta bila torej samá.

Lep večer je bil. Listje po vejah je vršalo. Zvezde so se svetile na temnosivem nebu z ónim čarobnim žarom, kakeršnega razsipajo obično le v jasnih poletnih polunóčéh. Časih se je začul iz gostilne glasen smeh vesele družbe.

— — — — —
Odbila je že deseta ura, ko se je vračal Lovro domóv. Gredóč skozi vežo je čul hripavi glas okrajnega komisarja, ki je zopet pripovedoval zbrani družbi lovsko dogodbo, katere sevêda on ni doživel.

Počasi je stopal Kodràn po poti proti grádu in doslej nepoznana čustva so ga prešinjala. Glava mu je gorela, in srce mu je nemirno bilo. Zamišljen je bil, in vender srečen, takó neizrečno srečen!

Čemu neki? . . .

V.

Prekrasna kot angelj nebéški,
Kot demon kovárna in zlá.

Lermontov.

V okrogu rádnostnem sedé
In čudne snujejo naklepe.
Iz sežganega rokopisa.

Bila je osma ura.

Solnce se je upiralo z zlatimi svojimi žarki v Olgino in Jeličino skupno spalnico, ko je Olga odprla oči in pogledala na posteljo svoje sestre.

Postelja je bila že prazna.

Naslonila je zaspano glavo na roko in zrla v zrkalo na nasprotni steni. Zazéhalo se ji je, in pri tem sta se pokazali za rdečina ustnicama dve vrsti belih zób.

Nehoté se je nasmehljala vidèč v steklu svoj obraz, o katerem se ji je zdelo, da jo občuduje: »Kakó si lepa!«

Debela plava kita se ji je izprožila izpod zaveze in legla preko bele, polne rame. Prijela jo je z levico in krčevito stisnila. V očéh se ji je nekaj zasvetilo, kakor blisek.

»K nam ne smé več, ne smé!« siknila je med zobmi. »Končno bodo res mislili, da ljubim tega bedaka, kakor menda misli sam! — Jaz — njegova nevesta?! Hahaha! — In morda bi tudi Kodràn mislil! — Ne, on ne smé več k nam! . . . In Kodràn? — On me mora ljubiti, ob svojih nogah ga hočem videti! Zató pa mora Zgaga s poti, mora!« —

Jezno je skočila iz postelje.

Ubogi Zgaga hodèč po svoji sobi in svalgajoč si cigareto gotovo ni slutil, kakšno jezo si je nakopal na glavo s sinočno svojo šalo! Precèj je pil in mnogo govoril. Med drugim se je brez najmanjšega zlobnega namena imenoval proti davčnemu nadzorniku Koprivcu svaka in zaznamenoval Olgo svojo nevesto.

Vse se je smijalo, le Olga je obledela od jeze. In vzburjena je lêgla spát, jezna se je zopet vzbudila. Zdaj pa se ji je jeza izlila v besede, in dèklica je sklenila, da se osveti.

Ubogi Zgaga! Da bi znal to, gotovo se ne bi, sicer nekamo zaspalo, a vender takó zadovoljno oziral skozi ókna v jasno jutro, ki je razprostrlo svoje dehtéce, svetlo krilo nad Lesnicami.

S krasnim jutrom pa ni bil zadovoljen samó lesniški lekárnik Štipko Zgaga, zadovoljna sta bila ž njim tudi župánova Jelica in nje brat, izprehajajoča se po domačem vrtu med cveticami, iz katerih pisanih čašic so pili žejni solnčni prameni biserno roso.

Ker ima vsaj v tem poglavju župánov sin Anton nekako vlogo, bodi nam dovoljeno, da ga v nekolikih potezah predstavimo cenjenemu svojemu čitateljstvu.

Jeličin in Olgin brat je bil visokorasel mladenič kodrastih temnih làs in prijetne zunanosti. Oči njegove bi imenoval človek lepe, da niso bile premajhne in da ni časih v njih pogledih zabliščala neka škodoželjna porednost. Dovršil je baš gimnazijo in se vrnil pred nekaj dnevi domóv. Sinoči se je odpravil z nam vsaj po imeni že znanim lesniškim lovcom Strnádom lovit sove in se vrnil o zóri domóv. Spát iti se mu ni zljubilo, zató je zavil na vrt in pohajal ondod.

Skoro se mu je pridružila tudi Jelica.

Izprehajala sta se po vrtu in Anton je pripovedoval sestri svoji razne dijaške hudomušnosti, katere je izvajal s svojimi tovariši v stolici ljubljanski.

Stala sta baš pred velikim grmom narcis, ko so se odprle vrtné durí in se je v njih pokazala Olga.

»Dobro jutro, sprelepa gospodičina!« vzkliknil je Anton. »Gotovo ste se do dobra prespali, saj ste tičali pod odejo, da je posijalo solnčece na Vaše dróбно srčece!«

»Pústi šale, Tončel!« zavrnila ga je Olga, »govoriti imam s teboj važnejših stvarij.«

Antonu je izginil takoj smeh z obraza, ko je ugledal sestro svojo takó neobično resno.

»Kaj ti je, Olga?« vprašal je sočutno.

In Olga je povedala njemu in sestri ves sinočni dogodek.

»Zgaga ne smé več k nam! Ali kakó se ga odkrižati, tega ne vé, zato se obračam do tebe, bratec dragi, da mi pomoreš,« završila je déklica.

»Z veseljem, sestrice! Bodi brez skrbi!« tolažil jo je brat. »Le prepústi ga meni, pokažem mu, da bode bežal pred našo hišo, kakor pes pred palico. — Takoj grem, da preudarim, kaj bi bil najboljši pomóček zanj.«

Odšel je.

Olga pa se je oklenila Jelice pod pázduho in obe sta korakali počasi proti dólenjemu koncu vrta, kjer se je v senci gostoraslih smrék skrivala hladníca.

Dasi ni pripekalo jutranje solnce, temveč je bilo celó nekako hladno, sedli sta sestri na klóp v hladnici.

Molčali sta nekaj hipov. — Napósled je izpregovorila Olga:

»Jelica, ali si že kdàj ljubila?«

Jelico je osupnilo to nenadejano vprašanje. Molčala je, a hudó se zardela.

»Rdečica te izdaja, ti si ljubila!« hitela je Olga zmagoslavno. »Morda še zdaj ljubiš, vender ne bój se, da hočem predirati radoznalo v tvoje tajnosti! Ti poznaš ljubezen, to mi je dovolj! Dovolj mi je, da véš, kakó razjeda v ljubezni človeku neukróčen črv srce, kakó ga muči dan na dan. Čuj, Jelica! Jaz ljubim, takó strastno ljubim — in ljubezen mora biti strastna, sicer ni ljubezen — kakor nisem doslej še nikdar, in vse misli moje se sučejo o tem, kakó si pokorim v lju bezni njega . . . njega — bodi! povem ti ime — Kodrána!«

Presenéčeno je pogledala Jelica svojo sestro. »Kodrána ljubi! . . .«

»Ali usoda sáma je že podvrgla moške nam, zato se mi ne bode mogel dolgo upirati. Naj se v oholosti svoji imenujejo »močni spol!«

naj se hvalijo s svojo neupogibnostjo, v istini padajo o naših pogledih v prah. — In Kodrána, o katerem doslej nisem mogla opaziti, mi je li kàj naklonjen, videti hočem v ljubezni se topečega pred seboj! . . .»

Olga je govorila naglo in strast ji je razplamtila lice. Tiše in mirneje je nadaljevala:

»Povedati pa sem ti hotela to prej, da se ga ti váruješ in se ne zagledaš vánj. Prihranila bi ti rada nekaj bridkih ur, kajti akotudi si mi rôdna sestra, pozabila bi jaz najinega sorodstva, ko bi delala ovire moji ljubezni. Prost pot hočem imeti pred seboj in po prostem, gladkem poti dospeti do svojega smotra! Ljubezen moja ne pozna ljubezni!«

Olga je vstala. Očí so ji nenavadno sévale, takó da se je je Jelica nehoté začela bati.

»Ne bój se, jaz ti ne bodem na potil!« odgovorila ji je. »Vender hladno je tù. Idiva na solnce!«

Rešila bi se bila rada svoje sestre in nje ostrih pogledov.

»Saj moram v hišo«, odgovorila je Olga in odšla z vrta.

Jelica pa se je umeknila za hladnícó, kjer so se najgosteje sple-tale veje smrék, sedla ondu v prijetnem sómraku na staro, od dežja izprano klóp ter podprla glavíco ob dlan.

Tesno ji je bilo pri srci.

»Kako je milostna!« šepetali sta nje ustni. »Prav sésterski ravná z menoj! Svarí me prej, ha ha, sicer bi pozabila najinega so-rodstva! . . . Niti poznala ni tega sorodstva, ako ga more pozabiti radi malenkosti, radi . . .«

Jelica je prestala. Zdajci se ji je zazdelo, da ljubezen vender ni malenkost, da bi óna radi Pavla ravnala morda prav takó. Dà, proti Olgi gotovo! —

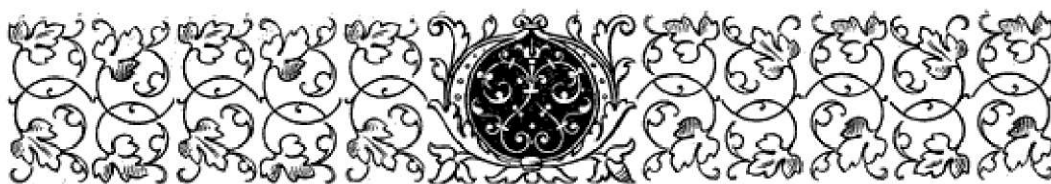
Globoko zaničevanje do rôdne sestre ji je vzknilo v tem hipu v mladostni duši.

Rmenokljun kós je zletel mimo nje in sedši v bližnje grmovje glasno zazvížgal.

Deklè se je vzdramilo, vstalo in počasi korakalo proti izhodu.

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

(Dalje.)

Isti večer sta sedela v prvi sobi župánove gostilne poleg domačega sina dva pivca, Jože Lisjak in Jaka Suša. Imela sta okolo tridesetih let in imela skoro isti pôsel. Oba sta bila namreč pisáča s to malo razliko, da si je jeden služil svoj kruhek pri odvetniku, jeden pa pri beléžniku.

Zahajala sta večkrat, morda celó prevečkrat, v župánovo gostilno, ali ostajala vedno v prvi sobi, dobro vedóč, da bi ja »gospôda« pisano gledala med sábo. Le kadar je napravila čitalnica veselíco ali izlet, takrat sta slekla svojo navidezno skromnost in sédala k mizi med uradnike, kajti zavedala sta se svojih vrlín.

Jože Lisjak je bil namreč po nekaternikov in še bolj po samo-svoji sodbi izvrsten igralec in deklamator, Jaka Suša pa jedini tenorist čitalniški. Da bi onadva odpovedala svoje močí, pripravila bi odbor v neprijetno zadrego, iz katere bi se jedva izmotal. To so védeli društveniki in o prilikah, ko je bilo treba naših prijateljev, jako prijazno občevali ž njima.

Tisti večer sta sedela torej v družbi župánovega sina ter se skrivnostno ž njim pogovarjala. Časih je ušel kateremu izmed trójice pogled v sosedno »gospôdsko« sobo, kjer je v znani nam družbi sedél lekárnik Štipko Zgaga in se zadovoljno smehljal, ne čutèč dovtipov, katere so zbijali sopivci njegovi o njem.

A še zadovoljnejše se je smehljala naša trójica v prvi sobi, vidèč, kakó nenavadno tekne danes lekárniku pijača.

Bilo je že pozno v noč, ko je s poslednjimi gôsti odšel tudi Štipko Zgaga od župánovih. V precejšnji meri zaužito vino mu je razžarilo lice in oslabilo že itak slabotne noge.

Kmalu za njim je odšla tudi naša trójica.

Bila je jasna, a brezmesčna noč. Na nebu so utripali blede žarki nebrojnih zvezd. Zgaga pa ni videl niti zvezd niti njih bledih žarkov; kolikor se mu je pač dalo, hitel je, da čim preje položi težko svojo glavo na mehko blazino.

Srečno je prijadral do jednonadstropne hiše sredi trga. Ko pa je baš nekamo nerodno vtikal ključ v ključanico, začul je za sábo moški glas.

»Dober večer, gospod Zgaga!« nagovoril je ožršega se lekárnika Jože Lisjak, ki ga je s Sušo ves čas sledil.

»Lahko noč!« zamrmral je lekárnik ježno in hotel stopiti v hišo.

»Ne takó naglo, gospod lekárnik!« odvrnil je Lisjak z zamolklim in slovesnim glasom. »Stvari so nad zemljo in pod zemljo, pravi Goethe.«

Omeniti moramo, da je imel Lisjak slábo navado, v slovesnih trenutkih ali kadar je bil nekoliko vinjen, citirati, in sicer, kar je bilo v slabi navadi najslabše, napačno citirati izreke imenitnih pisateljev.

Izreki in pisatelji so se mu namreč v teku let takó pomešali v glavi, da jih je navadno zamenjaval.

— »o katerih se naši neumni pameti niti ne sanja ne. In takó se tudi Vaši pameti ne sanja, da se morate jutri dvo—bo—je—va—ti!«

Polagoma je izrekel poslednjo besedo ter bistro opazoval, kakšen vtisek je napravila na lekárnika.

Zgaga je plašno gledal. Prav takó gleda zajec, kadar ga podí jata psov.

»Dvo—bo—je—va—ti? — Jaz? — Čemu?« vpraševal je z drhtečim glasom.

»Dà, Vi in nihče drugi,« odgovoril je pisár z radostjo opazujóč bojazen in zadrego Štipkovo. »Toda tù ni mesta, da bi govorili o takih stvaréh; izvolite naju vèsti v svojo sobo!«

Zgaga je molčé to storil.

Ko so stopili v sobo in je lekárnik prižgal luč in ponudil neprijetnima gôstoma sedeža, začel je zopet Jože Lisjak s svojim zamolklim glasom:

»Oprostite, gospod lekárnik, da Vas takó pozno v noč motiva ter Vam krátiva potrebno spanje —«

Zgaga je nekaj mrmral, češ, da ni spanja potreben, in se mrzlično presédal v mehkem fotelji.

In res ga je minil ves zaspanec. Bil pa je smrtnobled.

»Oprostite, da Vas motiva,« nadaljeval je pisár, »a ko sva Vas popóludne iskala, reklo se mi je, da čepite po stari svoji navadi pri župánovih.«

Vselej drugikrat bi bil Zgaga osorno zavrnil zlobno opazko, ali danes jo je kakor skesan grešnik molčé poslušal, in mrzel pot mu je stopal na čelo.

»In prav radi tega, ker ste vedno pri župánovih in lazite za gospodičino Olgo, morate se dvobojevatil!«

Štipko je zopet vzdrhtel.

Lisjak je smehljaje se gledal plašno žrtev in neusmiljeno nadaljeval:

»Prihajava namreč v imeni gospoda doktorja Lovreta Kodrána, da térjava od Vas zadoščenja. S tem, da ste imenovali njega izvo-ljenko, gospodičino Olgo, nevesto svojo, omadeževali ste nje in njega čast. Ta madež more oprati samó kri, čujte, samó kri!« —

Ubogi Zgaga! — Ko je slišal besedo »kri«, zgrudil bi se bil skoro s stola.

Solze so mu zalile očí, in jecál je:

»Jaz — saj — jaz — mislil — —«

Ubožec ni védel, kaj bi odgovoril. Suša, vidèč lekárnikovo zadrego, jel se je smijati.

Lisjak se je zbal, da bi njega tovariš s svojim smehom ne izdal vse spletke, zató je hitel, da konča svoj pôsel.

»Pošljite jutri dopóludne svoje sekundante k meni v pisárno, da se dogovorimo o prostoru in orožji. Ako tega ne storite, čutil se bode gospod doktor Kodrán prisiljenega, javno Vas osramotiti kakor navadnega strahopetca. Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, er kann geh'n', pravi Lessing. Lahko noč, gospod Zgaga!«

In tovariša sta odšla. Na stopnicah pa sta se jela grohotati, da se je čul njiju grohot celó v lekárnikovo sobo.

A Štipko ga ni čul. Kakor okamenel je sedél v fotelji in brez-miselno gledal proti durim, skozi katere sta odšla oba pisárja. In vender je mislil, sila mnogo mislil. —

Ko sta prišla naša tovariša na cesto, zdelo se je Suši potrebno, da svojega prijatelja nečesa opomni.

»Onega izreka, katerega si citiral, menda ni zapisal Lessing,« dejal je pohlevno.

»Kdo trdi, da ne? — Ti, ki si videl samó četrto šolo, bodeš po-pravljjal mene, absolviranega petošolca? — Končno pa je to vse jedno.

Dovolj, da je izrek zapisan, na imeni ni nič. 'Name ist Schall und Rauch', pravi Schiller.'

Suša je baš zopet hotel zavrniti Lisjaka, ali zmotil ga je župánov sin, ki je čakal pisárja na cesti in pristopil zdaj k njima.

Lisjak mu je na drobno popisal ves prizor z lekárnikom, potem pa je župánov povabil za drugi dan prijatelja na obljubljenih pet litrov vina.

Predno pa so se razšli, sklenili so, da o vsi tej spletki molčé. Samó Olgi se vse razodene in ona mora skrbeti, da ji Kodrán prej, nego kaj čuje, za kaj se je uporabljala njegova oseba, razkrije svojo ljubezen. Ko storí to, pové mu ona vso stvar, zaljubljeni odpuščajo vse. . .

Lisjaku se je, ko se je spravljal spât, zdela njegova vloga vender nevarna. A kmalu je potolažil očitajočo vest.

»Pet litrov je pa venderle neslo«, mrmral je in zadovoljno zaspal.

Ne takó Štipko Zgaga. Dolgo je sedél nepremično na svojem sedeži in strašne misli so mu divjale po glavi. Da ne pošlje sekundantov in da se ne dvobojuje, o tem je bil župánov sin že davno prepričan, in to je lekárnik tudi zdaj sklenil. »Takó mlad in lep, pa bi moral umreti«, mislil je. »Nikakor ne! Rajši pozabim Olge in nje pogledov!«

Nekoliko pomirjen je légel v postelj, a zaspati ni mogel, vedno in vedno mu je prihajal na misli dvoboj. Videl se je v krvi ležečega, umirajočega, in mraz ga je pretresal.

Stoprav proti jutru je zatísnil oči. Kaj se mu je sanjalo, ne vemo, ali toliko vemo, da pozno se prebudívši ni vstal, temveč poročil teti, ki ga je z zájutrekom čakala, da je bolan.

Čemu bi neki vstajal, ako ne sme niti k župánovim niti na cesto, kjer bi ga lahko srečal Kodrán in ga »javno osramotil kakor navadnega strahopetca«, kakor se je sinoči izrazil Jože Lisjak.

VI.

Veseli obrazi okrog in okrog.
Jos. Stritar.

Napósled se je imel izvršiti že davno nameravani, a odloženi izlet lesniške čitalnice v Sotésko.

Večer pred izletnim dnevom se je sukal pogovor župánovih gôstov zvečine okolo tega izleta.

»Gospod sodnik, ali ste že naročili pri mesárji mesá za guljaš?« vprašal je Koprivec sodnika, ki je prevzel nekako rediteljstvo.

»Naročil, sevéda, prav izvrsten guljaš mora biti. Škoda le, da mi je obolel pomagač, gospod Zgaga! On bi mi vsaj drv nanosil skupaj!« tožil je sodnik.

Župánov Anton je pogledal Olgo, ki se mu je poredno nasmehnila.

»In kvart ne smete pozabiti, gospod sodnik, kvart!« hitel je okrajni komisar. »Po guljaši se bode tarók jako prilegal!«

»Za vse je poskrbeno, gospôda, za vse, in prav dobro se bomo zabavali!«

»In plesali bomo tudi, gospod profesor, kàj ne da?« omenila je Olga proti Kodránu. »Kadrilja na travi, to bode krasno!« dostavila je afektirano, ne čakajoč Lovretovega odgovora.

»In koketirali«, zašepetala je Olgi poleg nje sedeča sestra gospá Koprivčeva na uho.

Jezno jo je pogledala Olga, a ko je ožrši se opazila, da Kodrán ni čul sestrine opazke, prikimala ji je smehljaje se.

»Žal, da se je Suša prehladil! S petjem ne bode nič!« dejal je doktor Orel, kateremu bi bilo hudó, ko bi ne bilo petja, kajti imel je peti v »Domovini« bariton-solo.

»E, kaj še, prehladil!« tolažil je zopet sodnik. »To je samó preteveza! Ali ne veste, da se dadé vsi tenoristi prositi? — Jutri nam bode Suša zvižgal kakor kós in Vi, gospod koncipijent, mu bodete s svojim krasnim glasom sekundirali!«

Orel ni odgovoril, le z levico si je vihal male brke. Na obrazu pa mu je bilo videti, da s sodnikovim poklonom ni nezadovoljen.

»Gospod Pavel, Vi nam lahko pripeljete s sábo novega grajskega gôsta,« rekla je gospá Pavlina.

»Jeden ji ni dovolj,« mislil je Pavel in pomembno pogledal gospó Koprivčevo in soseda ji Orla. Odgovoril je nekaj, da je še premalo znan z nadporočnikom pl. Hagerjem in da ne vé, bi se li odzval njegovega vabilu, ali ne.

»Čuden človek je menda res«, segla mu je župánja v besedo. »Pisala mi je o njem prijateljica iz Ljubljane, kjer je bival skoro leto dnij.«

»A lep je«, opomnila je gospá Pavlina. »Kakó impozantna postava!«

»Pa bogat. Na južnem Ogerskem ima bajè velika posestva. Po rodu je sicer Nemec, toda oče njegov se je izselil iz Bavarskega ter

si na Ogerskem kupil zemljišča in grad. Tudi njegov oče je bil čuden človek, jako pikantne dogodbe se pripovedujejo o njem,« govorila je županja skrivnostno.

Emil pl. Hager je bil resnično bogat; tudi postava njegova je bila impozantna. Na obrazu pa mu je prežito življenje neizbrisno zarisalo svojo zgodovino. »Živeti«, bilo je geslo mlademu nadporočniku, in vestno se je ravnal po tem geslu. Je li čudo, da si je sčasoma pridobil jako čudne, da, pogubne nazore o življenji. Emil pl. Hager je bil blaziran človek.

Njega sestra se je omožila z mlajšim bratom grajskega posestnika v Kotu, in na ta način je stopil nadporočnik pl. Hager v njega sorodstvo. Od burnega življenja razdraženi živci so bili bajé vzrok, da je prosil dopusta in prišel v Kot. Tovariši njegovi so pa zlobno trdili, da se je zbal manêvrov.

O vsem tem je vedela županja nadrobno povedati svojim gôstom.

Česa pač ne zvedó skrbne matere, katere imajo za oddajo gôdne hčere?!

Materi župánji se je baš razvezal jezik in povedala bi bila še več, morda celó pikantnih podrobnostij, iz življenja nadporočnikovega, ako bi sodnik, kateremu se je že jelo zehati, ne bil opomnil, da je treba iti spát, kajti »jutri bode treba zgodaj vstati«.

»Kdaj odrinemo, kdaj?« povpraševali so.

»Ob šestih zjutraj, točno ob šestih! Dva lojterska vozova bodeta čakala pred čitalnico.

»Ali bi ne bilo bolje, ko bi se odpeljali ob sedmih?« vprašal je koncipijent Orel, o katerem se je po vsem trgu védelo, da jako rad spi.

»Ob šestih je odločeno in — basta!« odgovoril je sodnik skoro nekamo jezno.

»Prav je takó, popolnoma prav,« pritrdil je okrajni komisar. »Pa kvart ne pozabite, gospod sodnik!«

Jeli so vstajati izza mize in se polagoma razšli.

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

(Dalje.)

alo zelenja in cvetja, malo rôse, malo v nji kopajočih se medlih solnčnih žarkov, malo prezorne meglíce — in vender je bilo jedno najkrasnejših juter, kar jih rodé prvi dnevi meseca kimovca.

Ni še bila polušesta ura, ko je že lesniški sodnik hodil pred čitalnico in nadzoroval društvenega slugo, znašajočega razna krepčila na dva vozova.

Točno ob polušesti uri sta se bližala, kakor bi se bila dogovorila, oba pisárja vsak s svoje strani čitalnici.

Dasi ni bilo mraz, dà, niti hladno, zavil se je Jaka Suša vender v težak plêd do pod očíj. Prišedši do vóz je voščil sodniku pohrkujé dobro jutro.

»Vedno še hripávi, gospod Suša?« vprašal je sodnik.

»Vedno, gospod sodnik, vender nekoliko boljši od včera. Popil sem sinoči dva punša in pomoglo je nekoliko,« odgovoril je lesniški tenorist z glasom, iz katerega bi nihče ne razbral tenorja ter v dokazilo svojim besedam dvakrat močno zahrkal.

Viri pa nam pripovedujejo, da Jaka Suša prejšnji večer ni punša niti videl, marveč pil je najprej surovo, potem pa vréto vino in pil je obojega toliko, da je bil prav dobre volje in je s svojim tovarišem z najčistejšim glasom prepeval.

Skoro so se jeli zbirati tudi ostali izletniki, in ko je v lesniškem cerkvenem stolpu udarila šesta ura, bili so že vsi na mestu — razven koncipijenta Orla.

Suša se je ponudil, da ga gré klicat, kajti zbal se je, da bi črtali s programa »Domovino«, ako ne pride koncipijent-baritonist. V »Domovini« je namreč hotel naš pisár pokazati, da ima, akoravno že ohropéli, svoj glas v oblasti, in gotov je bil, da bode žél neizmerno pohvalo.

Skoro se je vrnil s koncipijentom, kateri si je mël zaspane oči.

Ko je okrajni komisar izprožil na Orla še nekoliko vsakdanjih dovtipov, posedli so na vozova in oddrdrali izpred čitalnice.

Bilo je vsega skupaj kakih dvajset izletnikov. Nekateri radi pôsla zjutraj niso mogli z dómi, a obljubili so, da se pripeljejo po kosilu v Sotesko. Kodrân in Pavel pa sta imela čakati vóz v Kotu, mimo katerega je držala cesta.

Dasi so nekoliko tesno sedeli na vozéh, kalilo jim to ni dobre volje, katera je odsevala slednjemu družábniku raz obraz in zvenela iz glasú. Sósebno je bila vesela gospá Pavlina Koprivčeva, katera si je vedela prostor izbrati takó, da je moral sesti koncipijent poleg nje, kar je ta sevêda rad storil.

Se je li gospá Pavlina veselila krasnega jutra, ali bližine doktorja Orla, ali odsotnosti svojega soproga, katerega je služba ovirala, da se že zjutraj ni udeležil izleta, ne vemo.

Jedva sta zavila vozova iz trga proti Kotu, že se je iz veselih mladih grl zibala zvonka pesem po voljnem zraku v prebujajoči se svet. Po pesmi so se čule šale, zabavljice in zopet pesem, dokler nista vozova obstala pred málinom, kjer sta ja pričakovala Kodrân in Pavel.

Po običnih pozdravih sta sedla naša znanca na prvi voz, Kodrân k Olgi, Pavel poleg Lisjaka. Jelice ni bilo.

»Kje pa imate svojo gospodičino sestro, gospod Pavel?« zaklical je z drugega vozá okrajni komisar.

»Domá je ostala, glava jo bolí,« odvrnil je Pavel, ko se je voz že zopet začel premikati.

Za nekoliko sta petje in pogovor na obeh vozéh potihnili, ali samó za nekoliko. Kmalu je začel okrajni komisar z ne baš zvenečim glasom začetkoma záse, a vedno glasneje: »Barčica po morji plava . . .« in vsi pevci in pevke so mu pomagali.

Meroma v pol ure so dospeli v Sotesko in poskakali raz vóz.

Bilo je, kakor da priroda v Soteski še dremlje. Gladina ríbnika, v katerem so se zrcalila mirno, mrtvo stoječa drevesa, bila je gladka kakor steklo. Cvetice ob njega brégu niso še odprle svojih čašic, temveč povešaje pisane glavice dremale so tiho. Tudi ptíčjega petja ni bilo čuti. Samó iz goščave na hribu so se čuli udarci sekire kakor zamolkel jek.

Dasi so bili izletniki razven Kodrána že večkrat v tem divnem kraju, vender je napravila ta mrtva, tožna veličastnost mogočen vtisek nánje.

Nekako jednak vtisek čutiš, ako stopiš za večera v veličastno ali zapuščeno in razpadajočo cerkev. Slike po stenah ti je zakril mrak, le semtertja blesti iz teme pozlačen okvir medlo naproti. Pred velikim oltarjem, čegar obrise jedva moreš ločiti v temoti, tožno brli večna luč. Nikogar ni v cerkvi in tebe obhajajo ozbiljna, tesna, a po-božna čustva.

In vender je bila Soteska veličastnejša. Zavest, da je cerkev postavila človeška roka, odvzame zgradbi polovico poezije. Sotesko pa si je ustvarila priroda sama v čast in slavo. . .

Jedini, ki se ni briga za veličastno lepoto, bil je okrajni komisar. Ko se je okrepčal s požirkom slivovke, katere v takih slučajih Jože Lisjak nikdar ni pozabil vzeti s seboj, poiskal je pripraven prostor, kjer naj bi se kuhal guljaš.

Sodnik je bil zadovoljen s prostorom in privlekel iz košare ogromno pônev.

Komisar pa se je napravil s Pavlom in obema pisárjema nabirat suhljádi.

Ostali izletniki so se razšli po dva ali po več jih skupaj na vse strani, obljubivši, da se vrnejo, kadar bode guljaš pripravljen.

VII.

Da te ljubím, ti je znano.

S. J e n k o.

Kaj je hčerki vroče lice,
Lasci razmeteni?

I. J e n k o.

Olga in Kodrán sta se ločila ne vedoč kdaj od ostalcev Korakala sta počasi ob ribniku, na čegar skrajnem konci, prav v vznožji hriba, je stal lesen križ. Streha nad razpélom je bila strohnela in padla na tla. Ob trhlem stebru se je ovijal bršljan. Okrog križa pa so se, Bog zna odkod, zasejale koprive in bohotno se dvigajoč zatirale rast bršljanu.

Bodo li jo zatrle? — Po prirodnih zakonih gotovo!

»Podoba vere«, mislil je Kodrán stopajoč mimo žalostnega spomeníka še žalostnejšega dogodka.

Namenila sta se na vrh hriba, odkoder se je odpiral lep razgled na Lesnice.

Stopala sta po mehkem mahovji in malo govorila. Olga je odtrgala spótoma kako cvetico ali resje. Rosa je blestela po pajčevinah, katere so se razprézale čez pot z veje na vejo.

Prej, nego je mislil Kodràn, dospela sta vrhu hriba.

»Poglejte, gospod doktor, kakó krasno!« vzkliknila je razveseljena Olga ter pokazala s solnčnikom proti Lesnicam. »In naša hiša se tudi vidi, vidite, ona-le, iznad katere se dviga dim.«

»Res lepe so Lesnice, in gotovo mi bode težko delo, ločiti se od njih,« odgovoril je Kodràn.

»Ali mislite odpotovati?« vprašala je Olga.

»Vedno ne morem tu ostati, dasi bi rad. Čez zimo pa menda še prebijem, osobito radi tega, ker sem našel v arhivu mnogo važnih dokumentov za našo zgodovino, katere mi je preučiti.«

Kodràn je sédel na nizko, z mahom obraslo steno, zadnji ostanek nekdanj imenitne rómarske cerkvice.

»In ko odidem, pozabili me bodo vsi tukajšnji znanci, kakor je ljudstvo pozabilo tega zidovja, okrog katerega se je svoje dni také rado zbiralo.«

Pokazal je razvaline.

»Mislite li res, da Vas bodo vsi pozabili?« vprašala je Olga poudarjaje besedico »vsi«.

»Ali morda ne?«

Olgi je prišlo na misel, da bi ne bilo nápačno, ako bi povabila očí, in storila je také ter zamolklo odgovorila:

»Jaz gotovo ne — nikdar!«

Rdečica ji je obila lici. Nekatere ženske zardé se, kadar hočejo. —

Prijel jo je za roko.

»Ali naj ti verjamem, Olga?« vprašal je z drhtečim glasom.

»Lovro!« karala ga je Olga ljubeznivo in solze so ji zaigrale v lepih očeh.

Tudi solzé se nekatere ženske, kadar hočejo. —

Strastno jo je pritisnil k sebi . . .

Vračaje se s hriba sta molčala še bolj, negoli prej, ko sta stopala navzgor. Toliko več so govorili njiju pogledi.

Bila sta že skoro pri lesenem križi, ko ja je ustavil neki šum.

Kakih deset korakov od njiju so trije gábrí také nizko k tlóm sklonili svoje veje in jih zapleli také gosto drugo v drugo, da so se sklenile v steno skoro neprezorno.

Izza te stene je prihajal šum.

Olga in Kodrán sta upirala oči in — kar sta videla, spravilo je oba nekoliko v zadrego.

Za košatimi gabri sta stala gospá Pavlina in koncipijent Orel. Objel jo je bil okrog pasú in ji strastno poljubljal usta in oči. Ona se ga je oklenila z obema rokama okolo vratú in mu z isto strastjo vračala poljube. V razburjenosti svoji ni opazila, da so se ji razpleli lasje in vsuli na okrogli rami.

Kakor bi bila oba istih mislij, odvrnila sta se Olga in nje spremljevalec od tega prizora in krenila po poti mimo križa.

Kodrán je nalašč tiho zakašljaj, potem pa je Olgi jel govoriti o krasoti prirode, katera časih človeka popolnoma omami.

Pavlina je čula Kodránov glas in ozrša se ugledala skozi veje našo dvójico. Prepričana pa je bila, da nje in koncipijenta Lovro in sestra nje nista videla.

Naglo je stopila z Orlom za našima ljubimcema.

Dasi sta koncipijent in davčnega nadzornika soproga brez nobene zadrege govorila o raznih vsakdanjostih, dasi se idoč s Kodránom in Olgo nista niti ozrla drug na drugega, izdajala so vendar njiju razpaljena lica prežite tihe sreče. —

Četvorica je baš dobro došla do ostalih izletnikov, ki so sedèč po tleh in trhlih parobkih uživali po sodniku in njega pomočnikih pripravljeno jed. Čula je namreč zanimiv pouk okrajnega komisarja, kakó se najpraktičneje lové divje race.

»Sam Strnad mi je pripovedoval, kakó jih je lovil,« kričal je komisar malone jezno, kakor bi mu kdo ugovarjal. »In prav tu-le jih je lovil,« zatrjal je kažóč na ríbnik.

»Kakó pa, kakó?« vpraševala ga je nestrpna družba.

»Jako primitivno, gospôda moja, jako primitivno in vendar takó uspešno, kakor bi se nihče ne nadejal. Poslušajte torej! Vi vsi veste, kateri pa ne veste, tistim povem jaz, da se divje race kàj rade zbirajo na tem-le ríbniku. To je védel tudi Strnad. Dolgo časa je pre-mišljaj, kakó bi si najceneje priskrbel ráčje pečenke na mizo, napósled si je izmislil pravo. Šel je na njivo, odtrgal ondu veliko bučo, iztrébil jo, izdolbel usta in oči ter jo vrgel v ta-le ríbnik. Buča je plavala po vodi, a race niso plavale več. Bale so se buče in se niso spuščale na ríbnik. To pa je bilo le nekaj dnij. Končno so se privadile buče in plavale so zopet po ríbniku, kakor prej, ko je ni bilo. Zdaj se je zdel

Strnadu čas ugoden. Nekega dné, ko se je zibala in potapljala mnogo-glava jata rač tu-le po vodi, priplazil se je slekši se v goščavi, ne da bi ga bile ptice videle, do ribnika in pod vodo do buče, katero si je počasi nateknil na glavo. Mirno se je potem buča bližala racam ne-skrbno zibajočim se po vodni gladini. Ko se je približal raci po iz-težáj daleč, zgrabil jo je za nogi ter jo potegnil pod vodo, kjer ji je zavil vrat. — Dvanajst jih je naložil na ta način, in brez puške, gospôda, brez puške!»

»Z bučo!» dejal je koncipijent in pomembno pokimal sodniku.

»Z bučo«, povzel je komisar, »z bučo, pa dvanajst v pol ure!»

Družba se je le na tihem smijala, ker na takó vesel dan ni hotela žaliti neradovoljno zabavnega pripovedovalca.

»Ali kadrilja, gospôda, kadrilja, kaj bode s kadriljo,« jel je klicati Jože Lisjak, ki se je prav za današnji izlet naučil jako zamotan finale.

»Prej bodemo peli«, ugovarjal je svojemu tovarišu Jaka Suša, ki je težkó čakal, da »očara« poslušalce z milobo in zvočnostjo svojega tenorja.

Ne vemo, kakó bi se poravnali nasprotni mnenji obeh pisárjev, da ni posegla gospá Pavlina vmes.

»Bolje je, da plešemo,« dejala je, »petje prihranite za popóladne, ko dojdejo tudi še ostali čitalničarji.«

Suša je bil takoj zadovoljen, kajti če je imel več poslušalcev, rajši je pel.

In plesali so kadriljo. Čitalniški sluga je tlačil škripajočo harmoniko, po mehki travi pa so se vrteli radostni plesalci.

Kodràn je plesal z Olgo, a samó médla sta ples. Aranžer se je jezil in dvakrat je že strogo opomnil Kodrána, naj pazi. Lisjak pač ni vedel, kakó važne pogovore imata zaljubljenca.

Olga je namreč pripovedovala Kodránu dogodek s Štipkom Zgago in vzroke, ki so jo napotili do takega koraka.

Sevéda mu je vso stvar slikala smešno in v najlepši luči, nikakor ne sebično, kakeršna je res bila.

Dasi se je Lovro smehljal, čutil je vender v svoji notranjosti, da ga je pripovedovanje njega ljubimke neprijetno dirnilo. Nje besede so se mu zdele ledena sapa, brijoča čez mlado cvetje njega ljubezni. —

Vender razmišljati o vsem zdaj ni utegnil, osobito ne, ker ga je Lisjak zopet opomnil, naj vsaj pri finalu pazi, češ, da je jako težaven.

In plesal je finale in molčal.

Olga je jela uvidevati, da mu je prezgodaj razodela dogodek z Zgago. A tolažila se je, da se bode dalo še vse popraviti.

»Malo solz in malo jezne šóbice, pa bode zopet krotak kakor jagnje,« mislila si je.

Po kadrilji je šla večina družbe na hrib k razpali cerkvici.

Komisar in oba pisárja pa so legli pod búkev in jeli mešati kvarte.

Kodràn je hotel biti sam, da bi premislil o tem, kar mu je pripovedovala Olga, zato je izjavil družbi, da ne gré ž njo, ker je prišel baš pred kadriljo raz hrib.

Ko je Olga to čula — tudi ona ni hotela iti z ostalo družbo.

Kodrána je to razdražilo, kajti védel je, da je déklica samó zaradi njega takó ravnala, in hotel jo je jeziti.

Od svojih dijaških let že ni imel Lovro kvart v roki, in ako bi mu bil kdo pozneje prerokoval, da bode še kdaj v svojem življenji kvartal, rotil bi se pri vseh bogovih, da bi bilo to nemóžno. Danes pa je prisédel k zbrani trójici in začel metati kvarte.

Olga ga je vidèč, da se je ogiblje, pogledala strupeno in odšla na breg ríbnika. Mehanično je metala ribam drobtine, v prsih pa so ji plále strasti.

»In vender bode moj, mora biti!« ponavljala si je tiho.

Izletniki se še niso vrnili s hriba, ko se je na cesti od Kota prikazal koleselj. Kmalu se je približal toliko, da so se dali razločiti prihajalci.

Bili so mati župánja, Jelica in nje brat.

»Ravno zdaj«, zamrmral je jezno komisar, vrgši izvrstne kvarte, s katerimi je hotel igrati »solo«, na stran in z najslajšim obrazom priklonivši se materi župánji in nje hčerki.

»Skoro ne bi bili prišli, ali Jelica je le silila in silila. Zbali smo se dežja,« rekla je mati župánja.

Res so se od juga jeli dvigati temni in deževni oblaki ter preprezati nebó. Listje po gozdu je čudno šumelo, kakor šumi le pred nevihto. Po ríbniku so se vili kolobárci.

Kmalu potem, ko so se vrnili izletniki s hriba, bilo je že vse nebo zagrnjeno s temnosivimi oblaki in preostajalo ni družega, nego posésti na vozove in vrniti se v Lesnice.

Jaka Suša je sicer zagotavljal, da se bode še vse »prevleklo«, ko ga pa družba ni hotela poslušati, sédel je na voz in tiho zaklel. In kaj bi ne? Saj mu je splavala »Domovina« po vódi!

Tudi okrajni komisar ni bil zadovoljen z izletom. Sinoči je še v postelji računjal, koliko si bode prisušmaril pri taroku — in dobil je le nekaj desetic.

Olga je sedla jezna na Jeličino mesto v kolêselj.

Mislila je, da bode s tem dražila Kodrána, ali varala se je ljuto. Lovro je bil vesel, da se ga je ogibala. Sedél je na zadnji klopi lójtarnika in gledal spredaj sedečo Jelico, ki se je živo razgovarjala s sosedom si — Pavlom.

Snela je klobuk z glave in sapa je vila nje lasé. Kodránu pa je nehoté prišla na misel židovska poslovica, da tičí za vsakim ženskim kodrom tisoč vragov. — Danes je pač sovražil vse ženske. . . .

Niso še dospeli do Kota, ko se je začulo ótlo grmenje, in jele so padati debele kaplje.

Vozniki so pognali konje.

V Kotu je Kodrán stopil z voza ter se poslovil.

Pavel in vsa družba so ga sicer silili, naj gré v Lesnice, kjer bodo nadaljevali ponesrečeno zabavo, toda on se je izgovarjal, da ga hoče glava boleti.

Prišedši v svojo sobo je odprl okno na iztežáj in gledal za vozovi. Ko so mu ti izginili iz očíj, umeknil se je od okna in stopil nekolikokrat po sobi semtertja.

»Neizrečno sem bil bedast«, siknil je med zobmi in segel po smodko v žep.

Prižgal jo je, légel na zofo in puhajoč sinjevkaste kolobárje v zrak mislil o denšnjem izletu.

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

Povest.

Spisal Fr. Gestrin.

(Dalje.)

VIII.

Hüt' dich, mein Freund, vor grimmen Teufelsfratzen,
Doch schlimmer sind die sanften Engelsfrätzchen.
Heine.

ovro ni bil baš óne naravi, da bi takoj vzplamentel za vsako bitje, ki nosi žensko krilo, ali dobro mnenje je imel o ženskah.

Takšni smo končno vsi. — Če pa izgubljam ali morebiti izgubimo to dobro mnenje, krive so zastopnice nežnega spóla samé, ki časih (taki slabi hipi so pri njih sicer jako redki) vender-le preslabo zakrivajo svoje slabosti

Takó je bilo tudi s Kodránom.

Ležal je na zofi, ali v glavo mu ni hotelo, čemu je Olga njemu pripovedovala danes vso spletko s Štipkom.

Ali se mu je s tem hotela zvesta ljubovnica pokazati odkritosrčno, in takó še bolj razplameníti njegovo ljubezen? — Ako bi bilo to, razkrila bi mu bila vso stvar že lahko prej, morda celó predno se je izvršila.

Čemu ni storila tega? — Je li vedela, da se mu bode s tem jako malo prikupila ter si je zbok tega hotela prej zagotoviti njegovo ljubezen? — Zakaj mu je pač sama vse pripovedovala? — Se je li bala, da ne bi zvédel spletke od druge strani, zakaj zvedeti jo je napósled moral? —

Lovro si je moral priznati, da bi mnogo bolje vplivalo nánj, ako bi dogodek z Zgago čul iz drugih ust, nego iz ónih, katera je pol ure prej vroče poljubljal. — Morda bi potem mogel Olgo še ljubiti, ali takó...

Vender, čemu je bila vsa ta spletko? —

Premetával se je po zofi, in brez števila enakih vprašanj se je vsipalo nánj. Jezno je vlekel dim iz smodke, skoro dogorele, in ježno ga puhal v zrak.

Po mostovži so se začuli škripajoči, počasni koraki. Kodrán je spoznal hojo pl. Hagerja.

Stožilo se mu je po družbi, zató je glasno zakašljal, ko se je približal prihajáč njegovim vratom. Koraki na hodníku so potihnili, in za malo časa se je čulo trkanje na duri Kodránove sobe.

»Noter!« zaklical je Lovro in poravnávši se vstal z zofe.

Počasi so se odprla vrata, in še počasneje je stopil v sobo častnik.

»Oprostite, gospod doktor, ako Vas motim; ali dolgočasim se takó, da bi Vas bil že davno poiskal, ko bi bil védel, da ste domá,« govoril je plemič z ónim bajè prirojenim, a menda večkrat priučenim hohnjávím glasom ter upognil nekoliko tilnik v poklon. Hrbet je ostal raván.

»Je li danes zaklet dan, da se mora človek dolgočasiti?« povzel je Kodrán besedo. »Glejte, tudi meni se ni godilo bolje od Vas, in prav veselí me, da ste se oglasili pri meni.«

»Vi ste se tudi dolgočasili? — Saj ste bili na izletu, katerega se je udeležilo več dâm — celó interesantnih dâm, kolikor sem mogel opaziti, ko ste se peljali tod mimo. — No, jaz na Vašem mestu ne bi tožil o dolgem času. Ali pomislite moj položaj! Vse dopóldne sem lazil po vrtu in menda še ničesar mislil nisem, samó klel sem v srci pústi Kot. Nomen est omen! — Napósled je menda vender moja jeza segla do néba, zakaj prijazna sreča mi je naklonila družíco v oskrbníkoví hčeri. Stopil sem k nji, ko je z grêde trgala cvetice za namízno kito, in ji začel govoriti o tem, kar najbolj šegáče občutljíva srca preddvajsetletnih déklic in dozorélih devíc — o ljubezni. — Uga-jalo mi je, kakó se je deklè zardevalo o mojih besedah, in sam vrag me je zmotil, da sem jo objel okrog pasú in jo hotel pritisniti k sebi. — Ptičica je zavrisnila, zmuznila se mi iz rok in odpršela v grad. Jaz pa sem bil zopet sam. Hodil sem po vrtu in za kratek čas odbíjal s palico cvetícám dehteče glavíce. Taka je bila moja denájnja zabava,« končal je pl. Hager, »in zdaj trdíte še, da je bila Vaša slabejša!«

»Gotovo!« odgovoril je naglo Kodrán ter mu začel pripovedovati svoj denájnji dogodek z Olgo.

Nekateri ljudje imajo slabost, da večkrat čutijo potrebo izpovedati svoje največje skrivnosti. Kadar se jim pa vzbudí ta potreba, ne mislijo, komu se zaupavajo. Da se takšna slabost mnogokrat bridko maščuje, umeje se samó ob sebi.

Vender se tega Kodránu ni bilo bati. V malo dneh, kar je občeval s pl. Hagerjem, spoznal je, da častnika vsaka stvar zanima le tisti hip, ko jo gleda ali posluša, trenutek potem se ne briga več zánjo.

»Takó je bilo!« končal je Lovro svoje pripovedovanje. »In baš, ko ste prišli, premišljal sem, čemu je bila vsa ta komedija, čemu?« —

»Ha, ha, ha,« nasmíjal se je častnik s hripavím smehom. »No, in vzroka niste našli?«

»Priznati moram, da ne.«

Pl. Hager se je zopet zasmijal in sédel na stol ob oknu. Dolgi nogi pa je iztegnil daleč préd-se.

»Vidi se Vam, da ne poznate ženskih! — Jaz sicer ne vem, kakega značaja je Olga, tudi mi ni znano razmerje med njo in lekárnikom na jedni in Vami na drugi stráni, ali kolikor morem sklepati iz tega, kar ste mi ravnokar povedali, prepričan sem, da je bila vsa ta spletká poskušnja, s katero je hotela odstraniti lekárnika s poti, s poti do — Vas. — Vi ne poznate ženskih, dejal sem Vam že. Oné uporabljajo vse, kar morejo, ako so si vteple v glavo, da hočejo kaj doseči. Ako ženska vé, da radi stiskate nje ročico, porabila bode vsak slučaj, da Vam pomoli obé. — Ako vé, da Vam ugaja, kadar poveša očí, povešala jih bode takó očitno, kakor dela igralka, kadar hoče, da opazi to zadnja galerija. — Navèl bi Vam lahko še hujših primerov, iz katerih bi se prepričali, da ženska žrtvuje vse, samó da doseže svoj smoter, da ji ni sveta ni čast, ni poštenje, nič, prav nič. Čim lepša, tem strastnejša je v takšni borbi. — Vender jim tega ne štejem v zlo. Čemu tudi? — Pajek nastavlja svoje mreže, da ujame mušico, čemu bi ženska ne smela loviti možá? — Žal, da je mnogo móž, ki se dadé ujeti! Zató pa Vam pravim, ogibajte se ženskih, dokler jih ne poznate! Ko jih bode preučili, ravnali bode, kakor jaz. — Meni je ženska cvet, katerega utrgam, ako mi ugaja. Vi me gledate začudeni? Mari ne smem odtrgati cvetú? — Ako ga ne odtrgam jaz, odtrgal ga bode drug, ki pride za mano, in ako ga ne odtrga nihče, posekala ga bode kósa, in nikdo ne bode imel ničesar od tega. — Res je, da ima nekatero cvetje trnje, ali kaj to? Ako Vas zbode, pustite je in idite svojim potem! Le neumne véše letajo toliko časa okolo luči, da se osmodé. . . Toda dovolj! Ženske so zvite, in prav delajo! Kdor pa jih pozna, tist jih ne spoštúje. Morda se Vam bode za zdaj, ponavljam, za zdaj, zdela sodba moja prestroga; jaz ne morem za to. Prepričani pa bodite, da se bode spominjali mojih besed in jim pritrjevali. — A zdaj zdravstvijte, in ako nimate drugega opravka, premišlujte besede moje, če se Vam ljubi!«

Leno je vstal, podal Kodránu roko in polagoma odšel iz sobe.

»Čudni, prečudni nazori — in kakó hladnokrvno jih izreka,« mrmral je Lovro, ko so se zaprla vrata za plemenitim vojakom.

Potem pa je sédel za mizo, oprl se z obema lehtéma óbnjo, položil glavo ob dláni in mislil. Po glavi so mu šumele besede častnikove.

Kar pa je mislil, ni bilo na korist Olgi.

V tem se je razjasnilo nebó, dasi je palo le nekaj kapelj na zemljo. Zrak pa je bil še bolj otohel nego prej.

Ko je Lovro dvignil glavo, jelo se je že mračiti. Tesno mu je bilo v sobi, vzel je klobuk in šel vèn.

Po stolbi stopajoč je premišljal, kam bi krenil. V Lesnice? — Ne, k župánovim nikdar več! — Ali v trg gré vender lahko. — Da, v trg, k lekárniku! Tam bode še natančneje zvedel vso spletko.

Stopil je hitreje in skoro je bil v drevorédu.

Ko je nekaj časa korakal, začul je človeške glasove. Hotel ni, da bi ga kdo srečal, zato se je skril za visok grm ob stráni.

Kmalu sta se približali dve osebi kraju, kjer se je skrival. Lovro je prepoznal Pavla in Jelico.

»Ti ne véš, Jelica, kakó sem srečen. Ti si moje vse, jaz te obožujem, angelj moj!« govoril je Pavel.

Kodràn se je nehoté spomnil Hagerjevih besed: »Ženske so zvite, in kdor jih pozna, tist jih ne spoštuje«, in se ironično nasmehnil.

Jelica je nekaj odgovorila Pavlu, toda govorila je takó tiho, da je Kodràn ni mogel razumeti.

Sumnil je Lovro že davno, da se njegov prijatelj in župánova mlajša hčerka ljubita, in veselilo ga je, da se je danes potrdila njegova sumnja.

Zaljubljenca sta odšla počasi mimo grma in Kodràn je že hotel stopiti iz svojega skrivališča ter nadaljevati svoj pot, ko ugleda drugo dvójico bližati se.

Bila sta Olga in nje brat.

Olga je namreč vedela predobro, da ni storila prav, ker se je dopóludne takó nepazno razodela Kodranu, in premišljevala je od tistega nesrečnega hipa, kakó bi popravila nepremišljeni svoj korak.

Začetkoma je mislila, da bode proti Lovretu uspevala s trmo in ustavljanjem, ali čimdelj je premišljala, tembolj je bila prepričana, da takó ne pojde. Sklenila je torej s priliznjenimi góvori pridobiti si razžaljenega ljubovnika. Česa pač ne vzmore ženska zgovornost!

In ni ji dalo ostati domá. Pregovorila je svojo sestro in brata, naj gredó Pavla spremit in zajedno izprehôdit se, dasi jim je bilo po izletu pač malo do izprehoda, najmenj menda nji sami. Ali nádejala se je, da dobode morda Kodrána v Kotu, kajti hotela je čim prej začeti svoj načrt izvrševati.

Da bi bila vedela, kako ji je bil v tem hipu blizu!

A tega ni vedela in zato je popolnoma hladnokrvno nadaljevala nasproti bratu, kateremu je vse zaupavala, baš ko sta prišla mimo grma, svoj pogovor:

»... Sicer mi ni stotino toliko za dolgočasnega knjigožrca v Kotu, kakor za interesantnega in plemenitega Hagerja, ali Kodràn je gotovejša partija, in treba se ga je držati. Ako bi hotela, lahko ...«

Dalje ni slišal Kodrán. Toda še to mu je bilo preveč. Prebledel je nekaj časa stal odrovenel, kakor kip. Po glavi pa mu je vršelo: »Dolgočasen knjigožrec . . . dobra partija . . . pl. Hager . . .«

Zasmijal se je zamolklo in divjal po pôljski bližnici proti grádu nazaj. Kdor bi ga pa videl, kakó je dirjal in s klobukom v roci mahal po zraku, mislil bi, da je blazen.

Ves zasopel je dospel mnogo pred obema dvójicama do Kota.

Stopil je v oskrbníkovó sobo in se oprostil, da ne more priti k večerji.

Dasi se je delal mirnega, vender se mu je poznala na obrazu notranja razburjenost. Oskrbnikova soproga je gledé na to majala z glavo in opomnila proti svojemu móžu:

»Kakšni čudáki so ti učeni ljudje!«

Sirec ni ničesar odgovoril, le nasméhnil se je nekoliko.

Kmalu potem je vstopil Pavel. Poslovil se je pred gradom od spremivše ga trójice, od katere se vsaj jedna oseba ni vračala zadovoljna domóv.

Ko je zvedel, da Lovreta ne bode k večerji, šel ga je iskat v prvo nadstropje. Ali vrata do Kodránove sobe so bila zaklenjena. Pogledal je skozi ključanično luknjo, ali videl ni ničesar, zakaj v sobi je bilo tema.

Lovro ni prižgal luči. Prišedši v sobo, zagnal se je oblečen na posteljo in strmo zrl pred sé. Nekaj časa od silne razburjenosti ni mogel ničesar misliti, a polagoma se mu je ohladila vroča kri in vsi denašnji dogodki so se mu vrstili pred duševnimi očmi, vse besede, kar jih je danes čul, zveneale so mu znova na uho. — Toliko radosti in toliko bridkosti jeden dan!

A verjel je samó jednim besedam: ónim, katere je čul iz ust plemenitega častnika, in dobro je videl samó jeden dogodek: prizor, katerega je opazoval z Olgo vračajoč se od razvaline nad Sotésko.

Vender zdelo se mu je, da se skrivata za sklepajočim se gabrovim vejévjem pl. Hager in Olga.

Stiskal je hladno dlan ob glavo in čestokrat zamolklo zaječal. Pozno v noč je zadremal.

Skozi odprto okno pa je posijala luna in nje žarki so trepetali po starodobnem pohištvu. Cvrlikanje cvrčkov se je čulo z vrta in hladen veter je nosil vonjavo venočih cvetic v sobo.

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

IX.

Toda la vida es sueño,
Y los sueños sueños son!
Calderon.

inila je sedma ura, ko je stopal Lovro po širokih stopnicah v pritlično jedilnico, kjer je vsak dan zajutrekoval.

Razburjenost včerašnjega dne se mu je nekoliko polegla, vender so mu žalostni dogodki in neprijetni vtiski ostavili svojo sled: — resen obraz.

Stopivšemu v jedilnico je prišla nasproti Anica, pozdravila ga, potem pa hitela v kuhinjo, da mu prinese zajutrek.

Tačas, ko je Kodràn zajutrekoval, pripovedovala mu je hči oskrbnikova, da je oče odšel s Pavlom za rana na lov, mati pa da se je odpravila v Lesnice po opravkih.

»In kje je pl. Hager?« vprašal je Lovro.

Besede, katere je čul včera iz častnikovih ust in katere je na večer premišljeval, ugajale so mu v njega sedanjem položaji takó, da so se mu zdele istinite, in da bi rad še kaj takšnega slišal.

Čestokrat, kadar drugače ne more, tolaži se človek, slepèč samega sebe, z zanikanjem in zaničevanjem.

»Gospoda nadporočnika še ni bilo iz svoje sobe«, odgovorila je Anica, a videti ji je bilo, da ji je pogovor o plemenitem častniku ne-ljub. Spominjala se je njega včerašnje usiljivosti.

Kodràn je opazil to in baš radi tega nadaljeval pogovor v pri-četi sméri.

»Dovolite, gospodičina, da Vas vprašam, kakó Vam ugaja naj-novejši gòst v Kotu?«

»Vojaška uniforma ni bila nikdar simpatija moja«, odvrnilo je deklè nejevoljno.

»Čudno! — In vender se navadno govori, da sta dvobarvno sukno in rožljajoča sabljica najboljša premagovalca ženskih src,« govoril je Lovro poredno se nasmihajoč.

»To je govorica, gospod doktor, prazna govorica, katero je ustva-rilo samoljubje plitvih častniških možgán.«

»Verjel bi Vam, toda pl. Hager me je drugače poučil,« opomnil je Kodràn.

»Takó? — Radovédna sem, kaj Vam je pravil.«

Anica se je posmehnila.

»Dejal mi je, da se ženskim ne smé zaupati, da so zvite, samoljubne, sebične . . .«

»In takó dalje brez konca in kraja!« seglo mu je deklè v besedo. »Vi pa ste mu verjeli? — Prav, ako mu verjamete! Če ste ga izbrali svojega učitelja, morate mu biti zaupljiv učenec. — Zagovarjala ne bom ženskih, ne zdi se mi potrebno, omenjam samó, da pregovor pravi: ‚Kdor najbolj graja, kupi.‘«

Lovro se je ozrl dekletu v temne oči, da bi videl, kakšen vtisek so napravile njega besede nánjo. Ko pa je opazil, da se v njih globini bliska zatajena jezica, bilo mu je skoro žal, da je izrekel ostro obsodbo.

»Saj jaz ne mislim takó, jaz sem le —« hotel se je opravičevati.

»Le molčite in ne opraščajte se, gospod doktor, in verjemite izvrstnemu učitelju svojemu, ha, ha!« Ironiški se je zasmijala in stopila k oknu.

V tem so se odprla vrata in v sobo je stopil — nadporočnik pl. Hager. Obut je bil v visoke škornje, ob katere je priklanjaje se bil s prožno paličico.

»Poljubljam Vam nežno roko, gospodičina Anica! — Dobro jutro, gospod profesor!« pozdravljal je s počasnim, odmerjenim glasom, pristopil nató k mizi in se leno iztegnil na stol.

Anica se je molčé poklonila in odšla po zajutrek.

»Vpraševal sem že po Vas, gospod nadporočnik, a dejalo se mi je, da Vas še ni bilo iz sobe,« začel je Kodràn pogovor.

»Eh, lahko, da bi me ne bilo in spal bi še, ako bi ne bilo v tem zakletem brlogu hlapca in dékle. Ali to dvoje bitij se postavi na vse zgodaj kakor nalašč pod moje okno ter kriči in tuli, da me izkriči in iztuli iz spanja. Vstal sem, šel v hlev, oštel deklo in švrknul starega švépca z bičem preko hrbta, potem sem ukazal osedlati svojega Armina in odjézdil na plano. Do sedaj sem jahal iskajoč zanimivih dogodkov, ali ves pot sam videl le nekaj starih babščet, ki so púkala repo.«

»Repa je časih tudi dobra jed«, hotel je Kodràn zbósti plemenitaša.

»Gotovo, ljudje in ščetínci jo jedó in zadnji imajo po mojih mislih boljši ukus nego prvi,« odvrnil je částnik in prekrižal nogi.

Lovreta je jezilo, da mu nadporočnik ne ugovarja. Bil je slabe volje in rad bi se pričkal.

Anica je prinesla zajutrek in hotela oditi.

»Kam takó naglo, gospodičina?« zadržaval jo je Kodrán.

»Oprostite, da moram oditi, opravka imam v kuhinji. Sedaj se itak ne bodete dolgočasili; gospod nadporočnik je izvrsten družabnik, osobito kadar poučuje o ženskih vrlinah.«

Zavrtela se je na pëti in izginila v kuhinji.

Pl. Hager je pomembno pogledal svojega továriša. — Lovretu je bil ta pogled neprijeten; vstal je in se jel izprehajati po jedilnici.

»Kakor vidim«, začel je částnik, »pravili ste dekletu o najinem pogovoru gledé ženskih. Ne zamerjam Vam tega, toda nespametno ste ravnali in s tem ravnanjem baš podkrepili včerajšnjo mojo trditev, da ne poznate ženskih. — Ženski zaupati, ha, ha! Toda ne govorim več o tem, ináče si še pokvarim z Vašo pomočjo novi svoj náčrt.«

»Smem li poznati ta novi náčrt?«

»Čemu? — Ako se mi posreči, spoznali ga bode; ako mi izpodletí, bolje, da ga ne veste,« odgovoril je pl. Hager.

Kolikor si je Kodrán poprej částnika želel, toliko mu je sedaj presedal. Záto se je poslovil, češ, da ima dela, ter odšel v arhiv.

Nekaj dnij ga že ni bilo ondu. Z nekakim zadovoljstvom je torej sédel zopet na stari stol in jel prebrskavati listine. Precëj časa je delal, a ravno ko je hotel odpreti star kodeks, šinila mu je menda druga misel v glavo. Položil je obsežno knjigo na mizo, kakor da jo hoče pripraviti za drugikrat in odšel iz arhiva in iz gradú.

Pot ga je vodila v Lesnice k lekárniku.

Štipko Zgaga je lenáril na zofi in čital jednega ónih romanov, ki v slabi nemščini na slabem popirji slikajo krvave dogodke in polzke prizore.

Ko je stopil Lovro v sobo, prestrašil se ga je takó, da mu je padla knjiga iz rók, in da niti odgovoriti ni mogel njega pozdravu. Vender kmalu se je jel zopet zavédati iz kretanja in prvih besed Kodránovih uvidajoč, da ima nepričakovani njegov gòst popolnoma miroljubne namene. Široko je odpiral oči, ko mu je začel Lovro pripovedovati o vsi spletki, in blažen mir mu je légel v sree, ko je čul, da je bil óni poziv na dvoboj le prazna izmišljotina bodisi Olgina, bodisi nje pomagačev. — »Bolezen«, radi katere je neradovoljno preležal lepe ure domá, minila ga je takoj, in z radostjo je bil pripravljen, da spremi Lovreta do konca Lesnic. Saj pojde mimo župánove hiše in uzrè morda po dolgem času njo . . . njo . . . Olgo svojo! . . .

Le jedna trpka kaplja mu je kanila v neizmerno radost in jo zagrenila. Hvala Bogú, da ne za dolgo! — Kodrán je hotel, da se s Štipkovo pomočjo osveti Olgi, in radi tega je tudi prišel k njemu. Toda s tem lekárnik ni bil zadovoljen, dasi bi imel ravno on največ vzroka zató. Uvideval je sicer nekoliko, kolikor so mu pač dali slabi možgani, da je bil on tisti, ki je v tej spletki igral najžalostnejšo vlogo, vender, da bi se radi tega sedaj maščeval — nikakor ne! Odkar je poznal Olgo, do denšnjega dne mu je cvela v zaljubljenem srci zavest, da ga le nje ljubezen more osrečiti, z osveto pa bi si le nakopal nje srd. Zató je zbral vso svojo govorniško silo in jel Kodránu dokazovati, da je odpuščanje najplemenitejše maščevanje. Lovro se je, spoznavajoč lekárnikove namene, smehljal starim, premetim frazam in napósled obljubil srečnemu Zgagi, da se bode ravnal po njega plemenitih naukih ter se maščeval z odpuščanjem.

Blaženi Zgaga!

Najrajši bi za to izjavo objel Lovreta, toda vzdržal se je in ga le z žarečim obrazom ponosno korakajoč poleg njega spremljal skozi Lesnice. Prišedši do župánovih ozrl se je ljubeznivo in Bog védi čemu tudi zmagoslavno v okna. Takisto je Kodrán pogledal kakor slučajno tja. Za steklom je zapazil svetlo uniformo Hagerjevo. — —

»Kaj dela on tu?« prišlo mu je na misel. »Izvršuje li morda nameravani svoj načrt?«

Pogladil si je čelo z dlanjo in nadaljeval s Štipkom pričeti pogovor o izletu. Olge se ni hotel spominjati.

Zgaga pa mu je bil nepazen poslušalec. Misli so mu blodile povse drugod in jedva je dočakal trenutka, da se je mogel na ovinku proti Kotu posloviti od Lovreta.

Dasi bi sedaj najrajši kakor ptica poletel, vračal se je ipak le s počasnim korakom proti trgu. Spotoma se je nekolikokrat ozrl, da li gleda Kodrán za njim. V sé zaljubljeni bebcí vedno mislijo, da ves svet opazuje njih ravnanje.

Stoprav, ko je Lovro izginil za grmovjem, podvival je lekárnik svoj hod. — Dospevši do župánovih, zavil je noter. Stopil pa ni, kakor je bila doslej njegova navada, v gospódsko sobo, temveč sédel je za rdeče pregrnjeno mizo, kjer so obično sedévali preprostejši pivci.

Olga ga je pri mizici svoji v drugi sobi šivajoč zapazila. Prestrašila se je nekoliko njegovega prihoda. Prej ga je namreč videla v družbi s Kodránom in pravilno je skiepala, da Štipko vé vso spletko. Vender kmalu je pregnala strah s prirojeno samozavestjo.

Pl. Hager, ki je bil jedini gòst, opazil ni niti prihajača, niti Olginega strahu.

Cviček, katerega je prinesla točájka, teknil je Štipku nenavadno dobro. Saj ga pa tudi že dolgo ni pil. — Ko se je nekoliko okrepčal, sesvalkàl si je cigareto, jel puhati dim pred sé na rdeči prt ter natézati ušesa, da čuje, o čem se pogovarja plemeniti gòst z dekletom v drugi sobi.

»Res, jako čudni so Vaši nazori, gospod nadporočnik,« dejala je Olga.

»Popolnoma prirodni, gospodičina,« odgovoril je pl. Hager. »Življenje naše je podobno snù, ako nam ta sèn ni sladak, krivi smo sami. Stvarstvo nam je pokorno, uporabljajmo je torej v svojo korist. Če je pri tem kdo naših bližnjikov na škodi, kaj nam tega mari? Ima li kaj solí v glavi, védel si bode že pomagati. Naj Vam navedem primer! Recimo da imate, gospodičina, ljubljenca, ki Vam je od vsega srca udan, in katerega tudi Vi iskreno ljubite. Oba sta srečna, vajino življenje je krasen sèn. Slučaj pa nanese, da spoznam jaz Vas, in da se mi v tem hipu porodi prepričanje: ako bi te ta dèklica imela rada, potem bi bil srečen. Zberem torej vse svoje moči in se trudim, dokler si Vas ne pridobim. (Kaka ženska se namreč udá sladkim besedam, in sram bodi moškega, ki si ne more pridobiti ženske.) Pridobim si torej Vas, in odslej bi bila midva srečna. Vi ste se v svojem snù samó prebudili, a takoj zopet zaspali, da znova morda celó lepše sanjate. In Vaš prejšnji ljubimec? — Ako je pameten, presanjal bode v naróčaji druge izvoljenke svoje življenje.« —

»Razumejem Vas, gospod nadporočnik,« vzkliknila je Olga. »Opravičiti hočete s tem moško nezvestobo.«

»Ženske li niso nezveste?« vprašal je pl. Hager ter si vihal brke. —

»Časih so nekatere, ali tolikokrat kakor moški, ne!«

»To baš dokazuje, da imajo ženske menj možgán, nego moški,« odgovoril je částnik. »Nobena stvar na svetu ni vredna, da bi se človek za vedno navezal nánjo, niti svet sam ne. Ako si se naveličal ženske, čemu bi je ne ostavil?! Življenje so sanje, sanje so péne. In kaj je ljubezen? — Lepe sanje, torej tudi péna!«

»Rekla sem Vam že, da imate jako čudne nazore,« segla mu je Olga v besedo.

»In jaz sem Vam odgovoril, da so popolnoma prirodni,« zavrnil jo je pl. Hager. »Sicer Vam jih pa nikakor ne usiljujem. Ljudi je v

obče težko prepričati. Drug drugega učí: Trpi! Nalagaj si breména, pod katerimi pešajo dušne in telesne moči, potem pa jadikujejo, da je naš svet 'dolina solz'. — Čemu se pa jočete? — Čemu trpinčíte sami sebe? vprašal bi jih. — Toda prebedasti so, da bi kdaj o tem razmišljali!»

»In usoda?» vprašala je Olga.

»Vi meníte, da usoda ravná z nami?» dejal je nadporočnik. »Prazna izmišljotina bolnih filozofov! Mi ravnamo s svojo usodo! — Vsak je svoje sreče kovač, pravi národni pregovor, in v marsikaterem národnem pregovoru tičí več modrosti, nego je more spraviti na dan legija modrijanov.«

Olga je uvidela, da ne pride nadporočniku do konca, torej je rajša molčala. Zrla je skozi okno, kjer so na oskromnem vrtci ob hiši usihajoče cvetíce z zadnjimi močmi srkale življenje iz medlih solnčnih žarkov, in mislila o besedah častnikovih. Nazori njegovi so se ji zdeli nenavadni, in zató on sam zanimiv.

Pl. Hager je nekaj časa moléč slónel ob mizi, potem izpil svoje pivo in se poslovil od dekleta. S seboj pa je nesel veselo zavest, da njega poset pri župánovih ni bil brez nobenega vpliva na Olgo.

Po odhodu častnikovem je ostala déklica še vedno zróč skozi okno, in Štipko Zgaga je imel najlepšo priliko, občudovati zapeljive dražesti dražestnega ji telesa. Srce mu je prekipevalo od ljubezni, toda približati se ji ni upal.

Olga je čutila, da jo motrijo lekárnika zaljubljeni pogledi, in prišlo ji je to. Ostala bi bila mirna na svojem sedeži, da je ni v veži poklicala mati.

Zgaga je mislil, da se sestane v veži s svojo oboževanko, zató je naglo izpil svojo merico in odšel. Toda v veži ni bilo Olge, niti ne pred hišo.

Krenil je proti dômu.

Z zadovoljnim smehom na lici je odzdravljaj srečevalcem in zahvaljeval znance, čestitajoče mu na ozdravljenji.

Blaženi Zgaga!

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

Povest.

Spisal Fr. Gestrin.

X.

Die Leutnants und die Fähndrichs,
Das sind die klügsten Leute.

Heine.

Sivi oblaki so se vozili leno po nebu ter časih in časih zastirali slabo sevajoče solnčne žarke.

Na vrtu v Kotu so pričale večinoma gole gredice, da je prišla jesen s svojo tožnostjo v dézel. Po stezicah je šumelo velo listje. Vrabci so se izpreletavali po največ že golih vejah in posedali po grêdah. Okrog grajskega stolpa pa se je vila črna jata kavk.

Cvetice so zvečine otresle pisana svoja krilca, le pod staro lipo sredi usêhle trave je povešal zapoznel cvet vélo glavico. Brez družice, samotni, ostavljen stal je ondu cvet, in le stari prijatelj, davni znanec, rmeni solnčni žarek se mu je časih približal in ga božal po velih licih. A vzdramiti ga ni mogel iz tihe tožnosti. —

Ubogi cvet! — Prav takó se godí človeku, kateremu je v cvetni mladosti vzela usoda najdražja bitja in ga pehnila v tuji svet živet samotno, tožno življenje, v katero zasije le redkokrat jasen žarek . . .

Dasi je bilo že pozno dopóludne, plavala je še vedno tenka, prozorna meglica nad zemljo. Zrak je bil mehak, vlažen.

Tožna si jesen, vender krasna v tožnosti svoji.

Teh mislij je bil tudi Pavel, ki je sedel na vrtni klópicí. Učno knjigo je bil položil poleg sebe ter brskal s palico po rjavem listji.

Poleg učne knjige je ležala na klópi še druga, v sivo platno vezana in z zlatom rézana — Jeličina spominska knjiga. Dala mu jo je sinoči, da ji kàj vánjo zapiše. Izpolnil ji je željo in zadovoljen je bil s seboj.

Gotovo že desetokrat je vzel danes knjigo v roko in póluglasno čital stihe, katere ji je bil zapisal:

»Gorkočutno srce moje
Jedno željo le goji:
Da posiplje pota s cvetjem
Ti življenje žive dni;
Rahlo naj to cvetje diha
In ljubko Ti govori:
Njega vérnost ne usiha! —«

»Ha — ha — ha!« začul se je zvonek ženski smeh od gradu.

Mladi naš junak je osupnil. Ozrl se je, ali ko je videl, da smeh ni veljal njegovemu pesniškemu prvencu, pomiril se je nekoliko. Vender mu je bilo tesno pri srci. Védel je, da slučaj igra veljavno nalogo v življenji našem. Morda je ta slučajni smeh, zazvenevši baš ko je dočital svojo prisego, pomemben . . . Zamislil se je.

Hreščeči koraki po pesku in listji so ga vzdramili. Bližal se mu je Kodràn.

Pavel je naglo skril spominsko knjigo, toda Lovro ga je opazil.

»Oprosti, da ti hodim morda v neprav!« dejal je in se poredno smehljal.

Šalil se je baš poprej pred gradom z Anico in bil je dobre volje.

»Nikakor ne!« odgovoril je Pavel in se zardél. Dovolj sem že studiral za danes.«

»Iz zlatorézne knjige?«

»Iz té-le.« In mladi pravnik pokazal mu je zvezek zakonika. — Vidno je bil v zadregi.

»No, nečem te dražiti,« počel je Kodràn ozbiljno. »Dobro sicer znaš skrivati čustva svoja, ali ne skriješ jih vender ne. Zaljubljeni ste slepi ter kažete ravno takrat najbolj svoje skrivnosti, kadar jih hočete prikrivati.«

Pavel je molčal. »Kje je neki zvédel?!« mislil si je.

»Toda pustiva to!« nadaljeval je Lovro, vidèč, da njega prijatelju pogovor o tem ni ljub. »Poiskal sem te, da te povabim s seboj. Včeraj sem zvédel na lesniški pošti, da kaplanuje debelo uro vožnje odtod v Megličji neki moj bivši sošolec. Posetil bi ga rad, da vidim, je li še takšen original, kakeršen je bil na gimnaziji. Ako greš z menoj, odpeljeva se takoj po kosilu.«

Pavel je bil vesel, da Kodràn ni delj govoril o njega ljubezni, in radostno je privolil, da popóldne pojde ž njim.

Megla se je bila že davno dvignila, in solnce je zaspano sijalo, ko je nam že znana starodobna kočija omahovala po grapasti cesti med golimi strnišči proti Megličji. V nji sta sedela naša znanca in govorila o župánovih.

Na razpotji, kjer je držala jedna cesta v Lesnice, druga v Megličje, spomnil se je bil namreč Pavel svoje ljubljenske in jutranje

opomnje Kodránove o nji. Rad bi zvédel, kje je Lovro čul o njega tajnosti.

»Zjutraj si nekaj omenil o mēni in neki ljubezni«, začel je, »kdo ti je o tem kàj pripovedoval?«

»Treba ni, da bi mi kdo kàj pravil,« odgovoril je Kodrán, »prepričati sem se mogel in moral sam o tvojem razmérji z Jelico, ker mi ti, prijatelj (poudarjal je to besedo), nisi hotel ničesar o tem zaupati!«

»Oho, stoj in pométaj pred svojim pragom,« zavrnil ga je Pavel, »ali si mi ti kàj zaupal o sebi in Olgi?«

Zdaj je bila na Kodránu vrsta, da je osupnil. »In kdo je tebi o tem govoril?« vprašal je nekako strogo.

»Zaljublenci so slepi ter kažejo ravno takrat najbolj svoje skrivnosti, ko jih hočejo prikriti,« ponavljal je Pavel smehljaje se prijateljeve besede. »Toda«, nadaljeval je, opazivši, da ta odgovor Lovretu ni bil po volji, »priznati moram, da dobro skrivaš svoja čustva. Jaz ne bi bil ničesar opazil, da mi ni tega povedala -- Jelica!«

»Ali kje je zvédela ona?«

»Od sestre svoje. Saj véš, ženska molčečnost...« dejal je z zaničljivim glasom, katerega se je bil menda naučil od plemenitega nadporočnika, in prekrizal nogi.

»Ker že nekaj véš, védi vse,« opomnil je Kodrán po kratkem molku ter začel pripovedovati tovarišu zgodovino svoje ljubezni.

»In zdaj je vse končano«, završil je, »od vsega je ostal samó spomin, kateri pa, upam, ne bode grenil preostajajočih mi dnij življenja.«

O pravem času je sklenil Lovro povest svoje ljubezni, zakaj vóz je ravno obstal pred jednonadstropnim župniščem.

Kúharica, kakeršnih smo vajeni srečavati po naših župnih dvôrcih, prikazala se je na pragu.

Lovro jo je vprašal po kapelanu, ali na žalost svojo zvédel, da je odpotoval zjutraj v Ljubljano ter da se vrne stoprav ponoči. Župnik pa je odšel na izprehod.

Našima znancema ni preostajalo inega, nego vrniti se. Ker sta se pa že do sita navozila, sklenila sta iti péš in odposlala kočijaža z vozom domóv.

Počasi sta korakala, mudilo se jima ni.

Solnce je stalo že nizko na zahodu, ko sta dospela do ovinka kjer se je cepila pot v Lesnice. Nobenega ni bila volja, kreniti že proti dómu, a drugam tudi nista védela. Pavel bi sicer ne imel ničesar proti temu, ako bi šla v trg k župánovim, vender izreči tega ni hotel, ker je védel, da bi ga Lovro zbadal. Kodránu ni bilo nič do Lesnic.

»Čemu ne bi jedenkrat posetila starega málinarja?« dejal je napósled Lovro. »Njega bi veselilo, midva pa tudi ne izgubiva ničesar pri tem. Časih je družba preprostega kmeta prijetnejša, nego vse omizje pri župánovih.«

Pavel ni ugovarjal in kreníla sta proti málinu.

Ureh je ravno zabíjal zagvozdo v debel hlód, ko sta se približala naša továriša málinu in žagi. Ugledavši ju je obstal v delu in ponižno snel polhovko, začudeno gledajoč nenavadna gôsta.

»Dober dan, Ureh!« nagovoril ga je Pavel. »Le ne dajte se motiti v delu!«

»Ravno sem končal, gospod grajski!« legál je Ureh v zadregi in prislónil bét ob kúp za žago pripravljenih krljev. »Ali gospoda, kaj vaju vodi k mêní, ako smem vprašati?«

»Domóv se nama še ne poljubi, zató sva si mislila, idíva pogledat, kaj dela žagar in kakó se mu godí,« odgovoril je Lovro.

»E, gospod, Vam se godí dobro, ki ste učeni, in Vam delati ni treba,« govoril je málinar. »Mi pa se moramo mučiti, če hočemo živeti.«

»Tudi mi se mučimo, Ureh, verjemite mi!« rekel je Pavel.

»Saj ne, da bi dejal, da se ne,« prekliceval je žagar svoje besede, »vender toliko se Vam ni treba kakor nam, in izprehajate se lahko, če ne samí, pa z dekletom.«

»Ali mislite, da se dekleta takó rada izprehajajo z nami?« vprašal je Lovro smehljaje se in sédel na skládalnico desák.

»Kaj bi se ne, ko ste mladí in lepí,« odgovoril je Ureh. »Ko sem bil jaz takóv in sem nosil še vojaško suknjo po vrhu, takrat sem jih imel deset na jeden prst in hodil sem vsak dan z drugo po Ljubljani, in radi smo se imeli. Vi pa jih dobite, ako hočete po dvajset, samó da jih v našem trgu ni, to je škoda. Župánovi — no, mláda bi bila še, starejša pa že takó ima svojega.«

»Ali Olgo mislite?« segel mu je Kodrán naglo v besedo.

»Dà, takisto nekako se kliče.«

»In kakó veste, da ima ona že svojega?« vprašal je Lovro.

»Kaj bi ne védel, ko ju skoro vsak dan proti večeru vidim todi-le izprehajat se.«

»Kdo pa je óni, ki jo spremlja?« vprašal je Kodrán nestrpno.

»Tisti částnik, o katerem pravijo, da je nekaj v sorodu z našim grajskim gospodom, tisti hodi ž njo,« odgovoril je Ureh. »In kakó se radá imata! Ona se stiska k njemu, kakor plaha ovca in gleda mu v obraz in očí, in on ne dela nič drugače. Časih obstaneta, pogledata okrog sebe in potem jo on poljubi, pa gresta zopet dalje . . . E, vo-

jaška suknja, na to so ženske, kakor muhe na méd! Ko sem bil še jaz vojak, bilo je ravno takó; ženske so povsod in vedno jednake. Saj pa so tudi vojaki izvežbani v takih stvaréh, in posebno častniki, ti vam znajo! Malo zaropoče s sabljo, poblisne z očmi, zaviha brke, zategne usta v smehljaj, in deklè je njegovo! — Ko sem bil še jaz vojak, imel sem nekega poročnika, kateri je«

Žagarju se je hipoma razvezal jezik in jel je pripovedovati znančema ljubimske zgodbe in nezgode svojega poročnika. Cenjenim čitateljem in zlasti ljubeznivim čitateljicam so take stvari znane, zato nečemo mučiti njih potrpljenja. To pa zato, ker se bojimo, da bi se istotakó dolgočasili, kakor sta se dolgočasila Lovro in Pavel poslušajoč Urha.

Málinar še ni dokončal svoje pripovedi in jezilo ga je, da se njega poslušalca že poslavljata. Toda Kodrán je védel dovolj, in neko neprijetno čustvo mu je stiskalo srce.

Ako se bitje, katero smo nekda j ljubili, sólñi v žarkih ljubezni druge osebe, ako treba tudi našega prijatelja, polašča se nas nekaka ljubosumnost, dasi nam zdaj ni nič za óno bitje.

Jedva sta stopila naša znanca v drevoréd, kàr zapazita, da jima prihajata po stranski stezi preko travnikov naproti dve osebi. Bila sta pl. Hager in — Olga.

Čustvo, ki je Kodránu stiskalo srce, krepilo se je bolj in bolj, drhtel je, in bliski so mu švigali iz očíj. Toda kolikor bliže je bil častnik s svojo ljubljenko, tembolj je pojemalo óno neprijetno čustvo in ko so šli naši znanci drug mimo drugega, pozdravil je Kodrán mirno in ledeno zaljubljeno dvojico. Pavel je pozdravlja je radovedno motril Olga in nje spremljevalca.

»Kakó ponosno je pozdravila,« dejal je pozneje Kodránu.

»Videl sem,« odgovoril je Lovro. »In nje pogled! Si li opazil nje pogled? Takó ošabno zaničljiv!«

»In kakó se je on smehljaj!« opomnil je Pavel.

»Takó se menda smehlja zver o svoji žrtvi!«

Mir, kateri se je po ónem srečanju vselil Kodránu v srce, ostavil ga je zopet pri večerji. Védel se je takó nervozno, da je to opazila Anica.

»Gospod doktor, danes ste morali kàj jako prijetnega ali pa neprijetnega doživeti,« dejala mu je.

»Ugenili ste, gospodičina, bilo je oboje.«

Déklica sicer ni razumela temnega in ne sósebnó duhovitega odgovora, toda dalje vpraševati ni hotela.

Po večerji je povabil Kodràn Pavla, da se gresta izprehajat. Pavel je sicer opomnil, da jesenski večeri niso baš vabljivi za izprehode, toda izpolnil je vendar prijatelju željo. Hodila sta po drevorédu in pušila. Pavel ni hotel začeti pogovora, Lovro je imel misliti dovolj, zato sta molčala.

Četrtnko ure še ni preteklo, ko začujeta ropotanje sablje. V temi sicer nista razločila osebe, ali sklepala sta pravilno, da prihaja nadporočnik.

»Dober večer, gospoda!« nagovoril ju je približavši se pl. Hager. »Ali morda v Lesnice?«

»Nimava razloga, da bi hodila tja,« odgovoril je Kodràn suhó.

»Rože cvetó tamkaj, in trga jih lahko, ako jih kdo zná,« dejal je částnik poudarjaje zadnjo besedo.

»Da jih Vi znáte trgati, videla sva danes,« rekel je Kodràn.

»In to, kakor videti, Vas jezí, gospod profesor, ha, ha!« smijal se je pl. Hager hripavo.

»Mnogo stvari je na svetu, gospod nadporočnik, katere niso vredne, da bi se zaradi njih jezili,« omenil je Kodràn.

»Res je, gospod profesor, in veselí me, da takó mislite,« govoril je částnik. »Ker se torej ne jezite, dovolite, da Vam razodenem vso stvar. Ako Vas ne bode zanimala, ni me treba poslušati.«

Vsi trije so se vračali proti grádu in pl. Hager je nadaljeval:

»Najprej Vam moram rêči, da Olge ne ljubim. Toliko za uvod, zdaj k stvári. Ako se ne motim, omenil sem Vam svoje dni, da imam načrt, katerega Vam pa takrat nisem hotel razkriti. Danes ga Vam lahko povem. Načrt moj je bil, ravnati takó, da se zaljubi Olga v mene. In posrečil se mi je. Za to pa se je treba znati vèsti. Kakor v bóji, takó se mora tudi v ljubezni uporabljati taktika, morda v zadnji še bolj. — Moja taktika je ta-le: Najprej se moraš storiti dekletu, katerega si hočeš pridobiti, zanimivega, kar dosežeš nekoliko s svojim vedénjem, nekoliko z govorjenjem. Opomniti pa moram, da ni treba biti sósebnó duhovít, dà, menj če si duhovít, bolje záte. Tudi laž v takih prilikah ne škoduje. Deklè se bode jelo zanimati za tebe, poslušati te in grajati tvoje nazore. Kadar pa te ženska graja, takrat te že na pol ljubi. Nje muham in trmam se moraš brezpogojno podvreči, s tem se netí ogenj ljubezni v nje srci in nekega dné vzplane takó, da ga ni moči nikdar več pogasiti. Ko pride tisti dan, razkriješ ji s sladkim, drhtečim glasom in koprnečimi pogledi svojo ljubezen, in uspeh ti je zagotovljen. Deklè se te prime, kakor klòp. Odslej ti je paziti, da dekletova ljubezen ne oslabí, zato moraš ljubico svojo vsaj začetkoma

mučiti, uklanjati se mora zdaj ona tvojim trmam. Ako pretoči zaradi tega nekoliko solzic, nič ne dé. Ženske solze samó neté, nikdar ne gasé ljubezni . . . Če si takó ravnal, stavim glavo, da si pridobil déklico v najiskrenejši ljubezni. —

»Omenili ste poprej, gospod nadporočnik,« rekel je Pavel, »da Olge ne ljubite, čemu ste jo torej navezali náse?«

»Čemu? — Iz dolzega časa. Opravka nimam v Kotu nikakega, okolo jezdití ne ugaja vedno, zató začnimo malo ljubiti, mislil sem si in storil takó. — Sicer bode pa ta moja ljubezen menda najkrajša, kar sem jih gojil. Do kazinskega plesa še ostanem tu, potem se moram zopet vrniti k polku.«

»Ali napravi kazina ples?« vprašal je Kodrán.

»Dà, veselíco s plesom, prihodnjo soboto,« odgovoril je pl. Hager. »Toda, ali še niste dobili vabíla? Sluga je je prinesel, ker pa Vas ni bilo domá, izročil je je mēni. Položil sem je v sobi Vaši na mizo.«

»Od opóludne še nisem bil v svoji sobi. — Sicer pa itak ne mislim posetiti veselíce,« dejal je Kodrán.

»Sevéda, narodnják!« opomnil je částnik posmehljivo.

»Takó je,« odgovoril je Kodrán odločno in strogo pogledal plemenitaža.

»Ha, ha, ha!« smijal se je pl. Hager. »Tega ne umejem, zakaj bi si človek zaradi národnosti pritrgal zabavo. Plešejo li v kazini drugače, negoli v Vaši čitalnici? — Stavim, da ne! — In kaj pa je, 'národnost'? . . . Nekaj vzgojenega, prirojenega nič. Kaj Vas briga, ako se je materi Vaši zljubilo, da Vas vzgojí Slovenca? Takrat ste bili otròk in slepó ste se ravnali po máterinih naukih. Zdaj se vzgajete samí, in ste, kar hočete, najbolje pa, da niste, nego človek, kí je na svetu, da živí . . .«

Kodránu je od částnikovih besed vrelo v prséh, hotel ga je že osorno zavriniti, vendar o pravem času se je spomnil, da bi bilo to brezuspešno početje, zató se je premagal in molčal.

»Dovolite, da imam jaz o tem svoje misli,« odgovoril je Pavel nadporočniku, »ali zagotavljam Vas, da se bode moj prijatelj udeležil kazinske veselíce, ko mu razjasnim, kakó in kaj je ž njo.«

Lovro je molčal tudi zdaj.

Prišli so do gradú in se razšli na svoja stanovanja.

(Dalje prihodnjič.)

Iz arhiva.

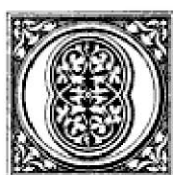
Povest.

Spisal **Fr. Gestrin.**

XI.

. . . vrši se ples,
Dekleta so brhka in zala
Z mladenči okrog se sukala
Plamtečih očes in vitkih teles.

Ivan Jenko.

bično je lesniška kazina prirejala svojim družábnikom in končno vsem Lesničanom po tri veselíce na leto. Prva se je vršila vselej jeséni.

Ako smo rekli, da so bile te veselíce prirejene v sem Lesničanom, verjeli nam bodo blagohotni čitatelji, ki gotovo poznajo, kakšne so kazine — hvala Bogú, da jih le še malo životári — po naših manjših mestih in trgih.

Veselíce v lesniški kazini so se razločevale od ondotnih čitalniških najprej v tem, da so bile brez petja, ker nemškutarski družábniki njeni niso mogli nikjer dobiti pevcev, in da se je k njim vozilo v — kočijah.

Marsikatera stara kočija, ki je leto in dan počivala v skednji in v kateri so si kokoši morda iz živáljega instinkta, da jih ondu ne bode nihče motil, napravile gnezda, morala je o priliki kazinske veselíce na dan. Oprati ji je bilo treba prah, omésti pajčevine in zakrpati morda raztrganc streho. Na večer potem pa se je veličastno (na srečo so bile Lesnice slabo razsvetljene) zibala proti jedva dve sto korakov oddaljeni gostilni, kjer so se obično vršile veselíce kazinske.

Prišla je sobota.

Ves teden poprej je že šla po trgu govoríca o kazinskem plesu. Med nežnim spólom lesniškim se je védelo že do pičice, katera bode imela novo »toaletó«, kje jo je naročila in koliko je veljala, védelo se je tudi, katera je dala svojo lansko ali morda celó predlansko obleko oprat in prekrojit, odkrite so bile sploh vse óne malenkosti, za ktere se, kakor znano, ženstvo rado najbolj briga.

Moški spol, kar ga je bilo plesalcev, hitel je, da se »angažira« za pojedine plesove. Osobito je bil priden v tem oziru naš dobri znanec lekárnik Štipko Zgaga. Isti dan, ko se je zvédelo, da se napravi veselíca s plesom, angažiran je bil za vse štiri kadrilje in več plesnih

toček. Bil pa je to óni isti Štipko Zgaga, ki je takó sovražil nemškutarstvo in vsaj po svoji izpóvedi z vsemi močmi delal za slovenstvo.

Toda prestrogo ne smemo soditi Štipka, ker drugi Lesničanje niso bili prav nič boljši od njega. Uradniki so bili iz znane, sósebnó temu stánu svojske kurtoazije, vsi družábniki kazinski. Nekaterniki so sicer trosili po trgu novico, da je bil kriv tega okrajni glavár — strasten nemškutar — ali kdo bi verjel hudobnim jezikom?! — Tudi večina tržanov, ki so bili udje čitalniški, bilo je le zaradi ljubega mirú in prijateljstva vpisanih v kazino. Zató pa so ti stopivšemu v dvorano, kjer se je vršila veselíca, zazvenéli le redkokdaj na uho spakudrani glasovi lesniške nemščine.

Prišla je sobota.

Jedva se je jel nagibati dan, oživile so se Lesnice nenavadno. Tu si videl uradniškega slugo, ki je nesel davčnemu prístavu izposojene črne hlače, ondu je zopet drevil čevljar z novimi čevlji, drugjé si opazil ponosno korakajočega odbornika kazinskega v fraku in belih rokavicah hiteti proti gostilni, kjer se je imela vršiti veselíca.

Okna veselíčne dvorane so se razsvetlila in kmalu potem so jele po trgu drdrati kočije.

Vhod in stopnice v prvo nadstropje, kjer je bila dvorana, bile so razsvetljene s slabo brlečimi petrolejevimi svetilnicami. Vrhú stopnic je vzprejemal odbor došle góste ter vodil dame v dvorano na pripravljene sedeže. Dočim so se oné dolgočasile, čakajoč začetka, krepčali so se njih zvesti soprogi, odnosno častilci v pritlični pivski sobi. —

Na lesniškem zvoniku je udarila osma ura.

Večina pivcev je ostavila pritličje in šla v prvo nadstropje, zakaj veselíca se je imela pričeti. Kmalu se je napolnila precéj obširna dvorana.

V tem je obstal pred gostilnico voz, iz katerega so izstopili Anica in nje brat, pl. Hager in — Kodrán. Mnogo pregovarjanja in prepričavanja je trebalo Pavlu, da je zvalil svojega prijatelja v kazino.

Odbor vrhu stopnic je vzprejel góste iz Kota s posebno prijaznostjo, katere največja mera se je vsipala na plemenitega častnika. —

Zvonec je zapel, zavesa se je odstrla in veselíca se je pričela.

Nikakor nam ni namen, da bi obširneje opisavali to veselíco, samó dveh glavnih točkov nje naj omenimo. Prva teh je bilo igranje na gosli, katero je izvrševal nádobudni glavárjev sinek. Če pa povemo, da je bil mladi godec začetnik, in da mu je po dokončani igri zvenela z vseh stranij burna pohvala, povedali smo menda dovolj. —

Druga glavnih točkov je bila deklamacija. Deklamirala je mlada in ljubezniva hčerka Lesničana-bogataša, ki ni ščedil novca, da kar najbolje omika jediniko svojo ter jo je — kar je v nas Slovencih itak običaj — poslal v nemški závod ob kostniškem jezeru. Dejali smo, da je bila dčklica mlada in ljubezniva, zdaj pristavljamo, da je govorila priлично, in da so si, ko je končala svojo deklamacijo — Schillerjevo: »Pesem o zvonu« — oddehnili govornica in poslušalci.

Po veselíci so odnesli stole iz dvorane in pričel se je ples.

Nadporočnik pl. Hager je začetkoma zvečine plesal z Olgo. Ljubeznivo se je vselej ovila njegovega slokega telesa in dražestno nagibala glávico na njega ramo. Dasi pa se je veselo smehljala vrtč se s částnikom po dvorani, vender je pazen motrilec lahko opáževal, da nad veselím nje smehom plava lahna meglíca toge. — Tudi pl. Hager je videl to, in gódilo je njegovemu samoljubju tembolj, ker je védel, da je on te tožnosti kriv. Tolažil ni žalostne dčklice, temveč brezozirno je nadaljeval v svojem govoru:

»... Dejal sem Vam tudi, ako me ne vara spomin, da človek žensko ostavi, ako se je navelíča. Trditi sicer ne morem, da sem se Vas navelíchal — preljubeznivi ste bili — toda kaj hočeva? ... Jaz odidem jutri in Lesnice me morda ne vidijo več. Preostajalo nama potem ne bi drugega, nego pisariti si sentimentalna pisma, in to vsaj moja krepost ni...«

»Vi me nikdar niste ljubili!« šepnila je Olga in strastno stisnila njega levico.

»Oporekati Vam ne morem«, odgovoril je nadporočnik mirno. »Ali ako mi dovolite primero, primerjal bi nájino 'ljubezen' z denášnjo veselíco. Iz te primere povzamete lahko koristen nauk. Zabavamo se zdaj, ko pa pojdemo v jutro domóv, bodemo trudni. Toda prespali se bodemo in potem se z veseljem spominjali denášnje veselíce. Storiga isto z najino 'ljubeznijo' — prespiva jo!«

Olga je molčala, ali v duši sta se ji porodila sovraštvo in gnus do plemenitaša.

Godba je utihnila in plesalci so počeli šetati.

Olga je prosila nadporočnika, da jo véde na nje sedež, češ, da je trudna. Ugodil je nje želji in priklonivši se odšel iz dvorane.

Samotna sedč je Olga motrila mimo nje korakajoče šetalce. Ko je stopal ž nje sestro Kodrán mimo nje, objelo ji je srce nekaj kakor kesanje... Jezno je razprostrla pahljáčo in si delala veter, kakor bi ž njim hotela odpoditi neprijetne misli. Ali zamán! — Takoj se

je je polastil drug neprijeten občutek. Vsakdo je imel svojo plesalko, vsaka svojega plesalca, samó ona je sedela s starimi gardedamami tu — stenska dekoracija —. Hotela je že ostaviti sobo, kár jo reši srečen slučaj neznosne zadrege. Štipko Zgaga je baš odvel Sirčevo Anico na nje mesto ter hotel oditi krepčat se v pritličje.

»Gospod Zgaga!« poklicala ga je Olga tiho, ko je stopal mimo nje.

»Želite, gospodičina?« vzkliknil je lekárnik veselo in takó glasno, da Olgi ni bilo ljubo, in se globoko priklonil.

»Ali mi ne bi hoteli priskrbeti čašo limonade?« prosila je Olga s koketnim pogledom.

Zgagi se je od veselja topilo srce.

»Na službo sem Vam, gospodičina Olga — prosim!«

Ponudil ji je desnico ter jo odvedel iz dvorane v vežo, kjer je gostilničar napravil nekaj »buffet«.

»Danes ste pač ponosni, gospod Zgaga,« začela je Olga, ko sta se vrnila v dvorano in se pridružila šetalcem. »Niti zmenili bi se ne bili za staro svojo prijateljico, ako Vas ne bi bila sama opozorila náse.«

Zgaga se je opravičeval, da je baš hotel priti pónjo, ko ga je poklicala.

»Dobro«, segla mu je poredno smehljaje se Olga v besedo. »V dokazílo, da je to res, poplešete z máno prihodnjo turo!«

»Radi tega baš sem hotel priti po Vas,« legal je Štipko.

Prihodnji ples je bila kadrilja, in lekárnik je bil zánjo že davno pri Jelici angažiran. Toda zdaj ni preostajalo, nego zatajiti in pozabiti Jelico. —

Plesalci so bili že nezadovoljni zaradi dolzega premora in so izživali aranžerja — dolgoveznega davkarskega prístava.

Brez sape je prisopihal ubožec, začuvši, da ga kličejo v dvorano in jedva je mogel še zakričati: »Kadrilja!«

Kadrilja se je plesala in doplesala. Če pa kdo ni bil zadovoljen z njo, bila je Olga. Pl. Hager se ni brigal med vsem plesom zánjo, in to jo je jezilo, a da je bil proti Jelici neobično prijazen in ljubezniv, to jo je še bolj jezilo, in da Zgaga ni bil takšen nasproti nji, to jo je jezilo najbolj. Dóklica sevédá ni vedela, v kaki zadregi je bil Zgaga zaradi Jelice. —

V tem ko so drugi jeli »promenirati«, potožila je Olga Štipku, da jo glava boli. — Nekatere ženske jame v najnedolžnejših slučajih glava boleti. —

»Plesati ne morem več, domov pojdem, in Vi, gospod Zgaga, bodete toli prijazni, da me spremite, je li da?«

Kdo bi bil radostneje pripravljen od lekárnika?!

Mati župánja se je sicer začudila, ko ji je Olga povedala, da odhaja, ali odgovarjala ji ni: poznala je svojo hčer in vedela, da tega ne dela brez vzroka. Da je pa ne boli glava, o tem je bila osvedočena. —

Ne da bi se od koga poslovila, odšla je v garderobo in kmalu potem odhitela po stopnicah v pritličje, kjer jo je ves srečen pričakoval Zgaga.

Oklenila se je njegove roke, in ničesar govoreč sta korakala po trgu. Olgi pa se je stoprav zdaj omeščalo srce, in ves večer zatajevana jeza ji je prekipela in se izlila v grenke solze. Skrivoma, da bi nje spremljevalec tega ne opazil, brisala si je oči. — Toda tega se ji ne bi bilo treba bati, zakaj Štipko nenádejane sreče prevzet ni videl ničesar.

Stoprav ko sta obstala pred domom, ni se mogla Olga več premagovati, in glasno je zaihtela.

»Vi jokate, gospodičina, kaj Vam je?« vzkliknil je Zgaga v stráhu.

»Nič, gospod Zgaga, nič!« ihtelo je deklè.

»Vi mi nekaj prikrivate?«

»Nič ni, nič! — Jutri — jutri Vam povem vse — vse!« — Nov potok solz se ji je udril po lici.

»Jaz Vas — jaz te ljubim, Štipko!« — vzkliknila je najedenkrat.

Oklenila se je njegovega vratú in strastno poljubila lekárnika.

Zgaga je odrevenel. — Predno pa se je zavedel, opazil je, da stoji sam pred županovo hišo.

Poljub Olgin mu je gorel še na ustnih...

Nekaj časa je poskušal premišljevali, kakó je vse to prišlo, ali zamán. Razburjeno mu je plala kri po žilah, in misli so se mu mēdle. Jedina zavest, katero je čutil, bila je, da je neznansko srečen, in s to zavestjo je krenil nazaj proti gostilni. — —

V tem pa je Olga sedela oblečena na razkriti postelji in si podpirala lépo glavo. Solze so ji usehnile, in obraz ji je bil strog. V golo steno je zrla in mislila, dolgo mislila. Sad njenega premišljevanja pa je bil vzklik:

»Jeden mora biti, četudi samó — Zgaga! —«

Kmalu potem je lēgla in mirno zaspala...

Ko se je Štipko vrnil, pomignila mu je mati župánja, naj pride k nji. Ubogal jo je in nje vprašanjem gledé Olge odgovarjal s takšno živostjo in zdušnostjo, da ga je župánja nekolikokrat začudeno pogledala.

»Nekaj se je moralo danes pripetiti, toda kaj — kaj?« mislila si je. Tačas pa so se vrteli pari po dvorani.

Kodràn je plesal s Pavlovo sestro.

Znano je vsakomu, kakó okolnosti vplivajo na misli človeške, in čestokrat — morda mnogokrat na škodo — tudi na delovanje.

Veseli obrazi na okrog, šumna glasba, prijazni nemir po dvorani, vonjava svežega cvetja, ljubezniva plesalka, sukajoč se na drobnih nožicah — vse to je tembolj prevzelo Lovreta, ker je poprej malone ves dan prebil med štirimi stenami arhiva sredi starih prašnih folijantov.

»Od kazinske veselice nisem pričakoval toliko zabave, in prav hvaležen sem Pavlu, da me je izvabil sem,« govoril je svoji plesalki.

»Sijajna sicer ni«, odgovorila je Anica, »in morda ravno zaradi tega tem zabavnejša.«

»In takó dražestnih plesalk se tudi nisem nádejal,« opomnil je Kodràn.

»Čudno! Neznana Vam že poprej ni nobena bila, kakó, da se Vam stoprav danes zdé dražestne?« vprašala je déklica šegávo.

»Ne vem, kakó je to, morda —« Kodràn ni védel, kaj bi rekel, — »morda radi tega . . . ker ste tudi Vi tu . . .«

»In zakaj ravno radi mene?« vprašala je Anica, in poreden smehljaj se ji je zazibal okrog ust.

Kodràn je bil v zadregi. Molčal je nekaj časa.

»Ker ste Vi — najdražestnejša!« zašepetal je končno in se zardel na lažno.

»Ha, ha, ha!« zasmijalo se je deklè. »Hvala Vam, gospod profesor, toda oprostite, ako Vas vprašam, če ste morda čitali ta poklon danes v našem arhivu?«

Lovro se je ugriznil v ustna. Čutil je, kako je neokreten, in sramoval se je. Nehoté se je spomnil nekdanjega prizora v parku, kjer je bil ravno takšen.

»Ali zakaj baš proti Anici?!« jezil se je in se zresnil.

»Gospodičina, poznate me — takó si vsaj domišljujem — in veste, da nisem vaje poklonov, temveč, da govorim resnico, o kateri sem prepričan, katero čutim v svojem srci.«

Anica je molčala. Tudi Kodràn ni govoril več. Sladko čustvo ga je prešinjalo vsega, ko je krasno, vzdušno stvárco v skoro pro-

zorni plesni obleki po dvorani vrtèč razmišljal, kakó prijetno bi bilo za vedno združeno živeti s tem angeljem . . .

Ozrl se je jedenkrat kakor slučajno v nje oči, in zdelo se mu je, da skozi njih temino svita vsa neizmerna sreča bodočega mu življenja, dà, da mu je ta sreča že davno svitala, takoj óni dan, ko se je prvič sešel z ljubeznivo déklico, a da je bil on tedaj slep in ni opazil tega. In kaj vse je moralo priti med tem? Mameča sanja ob Olgi, domišljena ljubezen in nepotrebna muka . . .

Ni se mu dalo več plesati. Odvèl je Anico na nje prostor, sam pa je hitel iz dvorane v mrzli nôčni zrak hladit si čelo vroče.

Dolgo ga ni bilo nazaj. Ko pa se je vrnil, iskalo je njega okó Anice. Ali med plesalci je ni bilo. Tudi Pavel ni védel, kje je. In kakó tudi? — Kadar se mu je ponudila prilika, bil je v bližini Jeličini. Mati župánja je to opazila in srce se ji je smijalo od zadovoljnosti . . .

Lovretu je jelo tesno biti pri srci. Hotel je že oditi iz dvorane, da poišče déklice, kar jo ugleda ob vratih v garderobo v sómraku sedečo.

Približa se ji. — Anica je vstala.

»Gospod profesor, ne zamerite mi, ako sem Vas žalila s prejšnjim svojim nepremišljenim govoričenjem!« nagovorila ga je, in glas se ji je tresel.

Lovro ji je pogledal v oči in zdelo se mu je, da se rosé.

»S čim da bi me razžalili, gospodičina? — Vsaka besedica, vsako povelje Vaše me veseli, me mora veseliti, ker Vas — ljubim, neizrečno ljubim! . . .«

Prijel jo je za roko. — Deklè ni odgovorilo, ali drhtelo je po vsem telesu.

»In Vi, gospodičina? — Smem li upati od Vas iskre ljubezni?« —

Anica se je ozrla plaho v dvorano. A niti gardedame, niti plesalci niso mogli opaziti tega prizora. Vender mu je iztrgala svojo roko iz njega desnice.

»Tu ni prilike, da Vam odgovorim,« hitela je plaho. »Zvedeli boste vse o pravem času, toda danes, prosim Vas, danes se me ogibajte!«

Kodràn ni mogel kljubovati nje želji in odšel je. — — —

Rano v jutro so se vozili naši znanci iz Kota s kazinske veselice. Nebó je bilo oblačno in topel vlažen veter je vèl.

Vtiski minule noči so bili povod, da so vsi molčali.

Kodràn je z upom in strahom premišljal, kdaj in kakó bode pač Anica razrešila njega vprašanje in odločila njegovo bodočnost.

Anica, ki je že davno ljubila Lovreta z óno čisto, tiho ali tèm žarnejšo ljubeznijo nepokvarjenega srca, vtapljala se je v svojo srečo, v srečo, da jo nje oboževanec ljubi. Jednake občutke je imel tudi nje brat, saj je danes zopet čul iz ljubljenih ust Jeličinih že tolikrat ponavljano prisego, da mu ostane vedno zvesta. — Pl. Hager je začetkoma mislil na Olgo, toda ne dolgo. Slonečemu ob oknu kočijinem in zročemu v oblačno nebó preokrenile so se mu misli skoro. Jezil se je na tihem, da bode moral potovati najbrž v slabem vreméni. —

Okolo jednajste ure istega dné je oddrdrala kočija izpred Kota. — Pl. Hager se je peljal na kolodvor.

Vsem prebivalcem grajskim — celó stari dekli — prihajalo je lože pri srci, gledajočim, kakó se odmiče voz s plemenitim gôstom . . .

Sneg je naletaval v drobnih kosmičih z néba, in mraz je bilo.

Pl. Hager se je tesno zavíl v svoj plašč ter se naslonil v kot kočije. — Ko se je peljal mimo župánove hiše, tedaj se niti ozrl ni skozi okno.

Čemu tudi? — Poslovil se je pismeno in s tem vsaj nekoliko zadostil običaju.

Sneg pa se je vsipal z néba . . .

In kakor je zamèl tir za kočijo, takó je zamèl v Lesnicah spomine za plemenitim částnikom . . .

XII.

Oh težka pot, oh tožna pot,
Ko od srcá srcé se loči

S. Gregor čič.

Vse kot nekđaj — in vender vse drugače!
List iz dnevnika.

Tekli so dnevi in Kodránu minevali s takšno brzino, kakor še ne doslej.

Debel sneg je pokrival goró in raván, siva megla se je vlačila po zemlji in mraz je divjal. Sléharni človek bi trdil, da ne more biti neprijetnejših in dolgočasnejših dnij, ne takó Kodrán. —

Takoj drugi dan po ónem kazinskem plesu je hotel Lovro čuti odgovor Aničin in izmislil si je za to zvijačo. — Kadar je bil čas obedu, in se sam tega ni spomnil, prišla ga je doslej vedno Anica klicat. Sklenil je, da bode ta dan pozabil kosila.

Ko je bil čas, da bi imel iti obedovat, sedel je trdovratno v arhivu in zrl v star kodeks, toda čital ni. Z bijočim srcem je pričakoval, kdaj bodo zaškripala vrata in se bode v njih pokazalo drago mu bitje.

Dolgo se mu ni hotela izpolniti želja, napósled je vender začul lahne stopinje na hodniku. Zadrhtel je od koprnjenja.

V tem so se že odprle duri in Anica je stala pred njim.

Lovro je vstal in se ji približal. Prevzet ljubezni ni mogel takoj izustiti nič besedice. Stal je pred njo in ji proseče zrl v bolj in bolj zardevajoči se obraz.

»Anica, bodete li odgovorili danes vprašanju mojemu?« zašepetal je napósled.

Deklè se je zardelo še bolj in molcé uprlo vánj tèmne svoje oči. V njih pa je Kodrán bral takó odločen odgovor, toli gorečo ljubezen, da ni čakal odgovora, temveč omamljen od opojnega čustva objel drobno stvárco in jo pritisnil na razburjene prsi...

In odslej so Lovrétu v srečni ljubezni potekali dnevi in — potekli...

Prišel je čas ločitve.

Solnce je sijalo in njega rmeni žarki so se lomili v kristalih zmrzlega snegá, ko je jemal Kodrán slovó od svojih znancev v Lesnicah. Opravil je že vse poséte, ko je vračajoč se v Kot krenil še k župánovim. Srce se mu je stisnilo, prestopivšemu znani prag, toda zatajil je neprijetni občutek in smehljaje se stopil v »gospódsko« sobo.

Župánovim je bilo znano — česa se v malih krajih ne zvé? — da Kodrán odhaja, in pričakovali so ga, da pride po slobó.

Kakor prvi dan, ko je prišel Lovro v Lesnice, sedeli sta tudi danes Olga in Gabrijela v kotu za okroglo mizo s šivánjem v rokah. Poleg njiju pa se je zopet gugal na stolu Štipko Zgaga.

»Gospod doktor?« vzkliknila je Olga na videz začudeno in vstala.

»Klanjam se!« pozdravil je Lovro.

»Stavim, da ste se prišli poslovit!« vteknil se je Štipko vstajaje v besedo.

»Ugenili ste, gospod Zgaga!« odgovoril je Lovro.

»Čuli smo že, da odidete danes, gospod doktor,« opomnila je Jelica stoječ za svojo sestro.

»In čudimo se,« nadaljevala je Olga pikro, »da nas posetite ob svojem odhodu.«

Kodrán je razumel, da ga hoče deklè zbadati.

»Dolgo me sicer ni bilo pri vas, toda pri odhodu sem se čutil dolžnega, da se poslovim, zakaj Bog zná, privede li nas usoda še kdaj skupaj!«

»Res, Bog zná,« odgovorila je Olga z nasmehom na ustnih in z malomarnim glasom, iz katerega je zvenelo: »Kaj mi je do tega?« —

V tem je pohitela Jelica klicat matere in očeta in ju privêla v sobo.

Po pogovorih in poklonih, ob slovesi navadnih, odšel je Lovro, in lahko mu je bilo pri srci, ko je korakal ob snéžnem grmičji proti Kotu.

Dospevši v grad se je spomnil, da ima zbrati še svoje izpiske v arhivu. Odpravil se je tja. Ko pa je urejal razne liste in listke, zaškripnile so duri na lahno. Ozrl se je.

»Lovro!« in ihteč se je ovijala njega vratú in skrivala blede svoj obraz na njega prsih.

Dasi je bil sam tolažbe jako potreben, tolažil je žalostno déklico, češ, da ji ostane zvest, da ji bode pogostoma pisal, da se kmalu zopet vrne in jo potem povêde s seboj.

Dolgo se je moral truditi Kodrán, da se je vsaj nekoliko Anici razjasnilo solzno okó.

Potem pa sta govorila o bodoči svoji sreči in si zidala »svetle gradove v oblake«, dokler se ni približal čas odhodu.

Še jeden strasten objem, še jeden žaren poljub, še jeden tožen, zvest pogled brez radoznalih svedokov in odšla sta iz arhiva.

Kakó težek jima je bil pot do stanovanja oskrbnikovih! — Oba sta molčala in tajila drug drugemu globoko svojo žalost, obema sta se topili srci v nemi bolesi . . .

Tačas, ko je Šimen znašal Kodránovo prtljago na voz, poslovil se je le-ta pri gostoljubnih roditeljih svojega prijatelja in svoje ljubice. Nató sta sédla s Pavlom v kočijo, in Lovro se je s težkim srcem odpeljal iz Kota. A tolažila ga je zavest, da ga v duhu spremlja joko-joče srce zvestega dekleta. — — — — —

Minila je vrsta let.

Usoda, ki nas meče kakor igrače iz kraja v kraj, hotela je, da grem na solnčni jug za svojim poklicem.

Pušêč sem slonil sam v kupéji in gledal žarke jesenskega solnca, igrajoče se po ogóljenem usnji, in — zéhal.

Vožnja mi je že presedala, tu mi pošljejo milostni bogovi srečno misel. Spomnil sem se, da se moram peljati mimo Lesnic.

„Kaj, ako bi za danes tam izstopil? — Jutri se odpelješ dalje, saj dosti utegneš!“

In storil sem takó.

Ko sem korakal po trgu, videl sem, da se ni mnogo izpremenil. Tu in tam so na novo pobelili kakšno hišo, ondu zgradili nov plot — sicer vse pri starem.

Krenil sem k župánovim. — Spotoma sem se čudil, da me nihče ne pozna več, ali prišedši v znano gostilno sem se prepričal, da se stáramo. Sam nisem več spoznal matere župánje.

Stopil sem v »gospôdsko« sobo. Vse kot nekda, le v kotu pri okrogli mizici sem pogrešal hčerá.

Župánja me je spremila v sobo in prisedla k meni. Kmalu se je razplel med nama pogovor o prešlih dnéh. Doznál sem iz tega pogovora toliko, da mi ni bilo žal, ker sem se ustavil v Lesnicah.

Štipku Zgagi je umrla têta in mu pustila vse imetje, katero zdaj delí ž njim njegova soproga Olga. Štipko že tudi praktično studira pedagogiko, nekoliko, ker vzgaja dvójico živih páglavcev, nekoliko, ker njega samega vzgaja odločna soproga pod težkim brezpétnikom.

Tudi Jelica se je omožila. Lansko leto je prišel neki trd Nemec — Bog védi kakó — v Lesnice, lenáril nekaj časa ondu in napósled odpeljal dekleta svojo ženo tja góri v zeleno Štajersko, kjer mu je bila služba zdravnika pri nekem rúdniku.

Davčnega nadzornika Koprivca so povišali v službi in ga predstavili v Ljubljano, kamor je šla sevêda tudi lepa njega soproga. Ako je to storila drage volje, ne vemo, zakaj koncipijent Orel je ostal še v Lesnicah in prevzel po umršem svojem »šefu« Žrjavu advokatorsko pisárno. In dobro je storil, ker pôsla je imel toliko, da je na večer ves utrujen prihajal k župánovim. Zadnji čas je začel tudi njegov koncipijent Pavel Sirec prihajati zopet ž njim. Izostal je dolgo časa, ker se mu je ljubica izneverila, toda končno je vender uvidel, da se zaradi nesrečne dijaške ljubezni ni vredno niti žalostiti niti jeziti. In res je takó!

Ko sva o teh in takih stvaréh govorila z materjo župánjo, odprle so se nanagloina duri in v sobo je uprav prisopihal — vladni komisár. Naročil si je »mérico«, stojé jo izpil na dušek in odšel, češ, da ima neizmerno opraviti. Mene ni spoznal.

Ko je zaprl vrata za sabo, začela mi je župánja praviti, da je usmiljenja vreden človek. Vedno je žejen, in ravno zató ga menda nečejo povišati.

Dan se je že nagibal, midva z župánjo pa sva še sedela pri mizi. Čudno se mi je zdelo, da govori o vsem in vsakem, a da ne omeni oskrbníkov Anice. Vprašal sem jo po nji.

»Srečna gospá je,« odgovorila mi je družábnica, »samó malo jo vidimo v Lesnicah. Vsako leto se pripelje profesor Kodrán za mesec dnij semkaj na počitke, in takrat pride tudi ona ž njim. In kakšna je! Lepša nego je bila deklè. Toda saj jo bodele videli, zdaj bivata baš tu. Danes je sobota in ob sobotah prihajata zvečer navadno k nam.« —

Župánja je govorila istino. Iz lepega dekleta se je razvila krasna gospá. Ure, ki sem jih prežil v Anice in nje soproga družbi, potekle so nam v prijaznem prijateljskem pogovoru.

Lovro mi je pripovedoval o svojem življenji, o svojih studijah i. t. d.

»In po grajskih arhivih ne iztikaš več?« vprašal sem ga, ko mi je ravno pripovedoval o slovenskih starínah.

»Malo,« odgovoril je smehljaje se, »odkar sem v Kotu odnesel« — pokazal je soprogo si — »svojo srečo — iz arhiva« ...

* * *

Kdor pa hoče še peti,
Mora od kraja začeti.
Národna pesem.

Pozdravljeni mi starega gradú otemneli zidovi!

Čez lépo vrsto dolgih let vas je gledalo zopet okó, in srce mi je utripalo o tem pogledu. — Viharji časovi so hrumeli nad vami, viharji časa so besneli tudi nad mojo glavo. — A gledal sem vas znova, in v duši so se mi vzbudili spomini.

In zdaj?

Pozdravljeni mi temni zidovi, pozdravljeni spomini!

KONEC.

